

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

Maja Čehovin

**PRIMERJAVA GLOBALIZACIJSKIH PROCESOV
V DUBLINU IN LJUBLJANI**

Diplomsko delo

Ljubljana, 2005

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

Maja Čehovin

Mentor: doc.dr. Marjan Hočevar

**PRIMERJAVA GLOBALIZACIJSKIH PROCESOV
V DUBLINU IN LJUBLJANI**

Diplomsko delo

Ljubljana, 2005

KAZALO

1 UVOD.....	1
2 POMEN GLOBALNEGA IN LOKALNEGA PRI PREUČEVANJU MEST.....	3
2.1 Globalizacija kot dvosmerni proces.....	3
2.2 Razmerje med globalnim in lokalnim.....	6
2.3 Razvoj mestnih struktur in vpliv globalnih tokov na lokalni ravni.....	7
2.4 Nastanek globalnih mest in njihov pomen za globalno ekonomijo.....	9
3 EVROPSKA MESTA V PROCESU GLOBALIZACIJE.....	11
3.1 Kako se evropska mesta odzivajo na globalizacijske vplive?.....	11
3.2 Problem razvrščanja evropskih mest na podlagi stopnje globaliziranosti.....	13
3.2.1 Razvrstitev evropskih mest po Hallu.....	14
3.3 Kritika hierarhičnega pristopa.....	16
4 NADNACIONALNA RAZPOZNAVNOST MESTA NA PODLAGI PRIMERJAVE LJUBLJANE IN DUBLINA.....	17
4.1 Primerjava kot metoda analize.....	17
4.1.1 Metodološke omejitve pri primerjavah mest na globalni ravni.....	18
4.2 Zakaj primerjava Ljubljane in Dublina?.....	21
4.2.1 Vloga Dublina kot »wannabe globalnega mesta«.....	22
4.2.2 Ljubljana kot mlado evropsko mesto.....	23
4.3 Opazovanje globalizacijskih procesov na ravni mesta.....	24
4.3.1 Smith-Timberlakova tipologija za razumevanje vplivov globalizacije na ravni mesta.....	26
5 ANALIZA VPLIVOV GLOBALIZACIJSKIH PROCESOV V LJUBLJANI IN DUBLINU GLEDE NA IZBRANE POKAZATELJE.....	28
5.1 Analiza ekonomske moči mesta na globalni ravni.....	28
5.1.1 Oris ekonomskega položaja Ljubljane in Dublina.....	28
5.1.2 Primerjava ekonomske moči Ljubljane in Dublina na podlagi raziskav organizacije Globalization and World Cities (GaWC).....	32
5.1.3 Analiza mednarodnih storitvenih podjetij v Ljubljani in Dublinu.....	33
5.2 Migracije: kot pokazatelj odprtosti mesta in njegove kulturne raznolikosti.....	38
5.2.1 Primerjava Ljubljane in Dublina na podlagi deleža tujega prebivalstva v mestu.....	41
5.2.2 Vpliv migrantov na družbeno življenje v mestu (primer nigerijske skupnosti v Dublinu).....	43
5.3 Vpliv turizma na urbani razvoj Ljubljane in Dublina in njuno razpoznavnost.....	44
5.3.1 Število obiskov in nočitev tujih gostov.....	46
5.3.2 Razpoznavnost Ljubljane in Dublina na podlagi analize spletne strani.....	48
5.4 Število nadnacionalnih letalskih povezav.....	50
6 SKLEP.....	52
7 VIRI.....	56

SEZNAM TABEL

Tabela 1: Primerjava evropskih mest na podlagi števila prebivalcev.....	15
Tabela 2: Razumevanje globalizacije: funkcijski tokovi in oblike.....	26
Tabela 3: Primerjava evropskih mest na podlagi indeksa življenjskih stroškov.....	31
Tabela 4: Prisotnost mednarodnih bank s sedežem v Londonu v Ljubljani in Dublinu.....	34
Tabela 5: Prisotnost mednarodnih računovodskih podjetji v Ljubljani in Dublinu.....	35
Tabela 6: Prisotnost mednarodnih oglaševalskih agencij v Dublinu in Ljubljani.....	36
Tabela 7: Število obiskovalcev Dublina in Ljubljane glede na sestavo tujih in domačih gostov v letu 2003.....	47
Tabela 8: Število rednih povezav Brnika in letališča v Dublinu z letališči po svetu.....	51

1 UVOD

V zadnjem desetletju postaja na ravni preučevanja mest bolj kot njihova notranja organiziranost pomembno, kako se vključujejo v nadnacionalne mreže tokov in kako se odzivajo na prisotnost globalizacijskih procesov. Tehnologija je zagotovo imela pomembno vlogo pri »zgoščevanju časa in prostorov«, v katerih živimo. Letala in metroji v mestih imajo funkcijo modernih »časovnih strojev«. Ljudje namreč lahko prehajamo iz prostora v prostor v zelo kratkem času glede na razdaljo, ki jo posledično fizično ne zaznavamo več tako kot včasih. Prav tako hitro prihaja do širjenja informacij po svetu, saj lahko že skoraj kjer koli izvemo, kaj se dogaja na nam oddaljenih in nepoznanih koncih sveta in kakšne posledice lahko zaradi določenega pojava utrpimo na lokalni ravni. Globalizacija, v smislu neoviranega gibanja informacij, ljudi in dobrin po svetu, je zagotovo eden izmed glavnih in izstopajočih procesov, ki so zaznamovali družbene spremembe v zadnjih desetletjih. Pri preučevanju stopnje globaliziranosti urbanih entitet je treba upoštevati dejstvo, da se vsako mesto na globalizacijske procese odziva drugače.

Zaradi njihovih razsežnosti je postalo jasno, da globalizacijski procesi vplivajo ne samo na delovanje velikih mest in svetovnih metropol, temveč vedno bolj tudi na organizacijo manjših in srednje velikih mest. Ta lahko razvrstimo kot bolj ali manj globalizirana glede na tiste lastnosti, na podlagi katerih so lahko konkurenčna večjim mestom na globalni ravni. Le nekatera izmed njih pa imajo realne možnosti, da se v prihodnosti razvijejo v prava globalna mesta. Glede na to, kako se mesto odziva na globalizacijske vplive, je treba upoštevati, da mesta niso pasivne organizacijske enote, ki so same po sebi nagnjene k podrejanju globalnim procesom ter k homogenizaciji načina življenja in vrednot znotraj njih, do katere naj bi globalizacija pripeljala v smislu amerikanizacije. Po mojem mnenju so ravno nasprotno – mesta so aktivne organizacijske enote, ki lahko reagirajo na pojavljanje globalnih tokov na lokalni ravni tako, da glavni akterji v mestu izbirajo med elementi iz globalnega okolja ter jih prilagajajo lokalnim strukturam v skladu z lastnimi potrebami in hotenji.

V svoji nalogi bom na podlagi primerjave med mladim evropskim mestom Ljubljano in irsko prestolnico Dublinom poskušala ugotoviti ravno to. Zanima me, kako se mesti na lokalni ravni odzivata na globalizacijske tokove ter na kakšen način ju sprejemata. Pri tem predpostavljam, da se mesto, ki je bolj odprto do sprejemanja zunanjih vplivov, na globalni ravni kaže kot bolj heterogeno, saj je nagnjeno k integraciji globalne kulture v skladu z

lokalnimi normami, zgodovino, kulturo in cilji. Po drugi strani pa želim dokazati, da je zaprtost mesta, ki izhaja iz strahu, da globalizacija lahko vodi k homogenosti lokalnih entitet (v smislu amerikanizacije) in s tem k odpravljanju lokalnih kultur in ustvarjanju enolične svetovne kulture mest, zmotna. Zavedanje o pomenu ohranjanja lokalne kulture in hkrati odprtost do globalnih tokov, ki vodi v ustvarjanje glocalnih¹ pomenov, je za sodobno mesto edini vzorec obnašanja, ki mu zagotavlja možnost za preživetje na nadnacionalni ravni ter hkrati ohranjanje lastnega »jaza«. Na podlagi primerjave med mestoma bom poskušala pokazati, koliko bolj je Dublin globaliziran kot Ljubljana, ter utemeljiti razloge, zakaj je temu tako. Pri primerjavi sem se naslanjala predvsem na sekundarne vire. Zbiranje podatkov za posamezno mesto je bilo sicer oteženo, saj se večina analiz še vedno opravlja na ravni nacionalne države, ne pa na ravni posameznih mest. Če pa analize na ravni nekega mesta že obstajajo, so podatki zaradi neusklojene metodologije na nadnacionalni ravni težko primerljivi med seboj. Ker to predstavlja veliko težavo za potek raziskovanja določenih pojavov na ravni mesta in primerjave med mesti na nadnacionalni ravni, bom tej problematiki posvetila več pozornosti v nadaljevanju.

Nalogo sem razdelila na dva dela. V prvem, teoretičnem delu, sem predstavila in razložila splošne pojme in trende, ki predstavljajo pomemben uvod v drugi, analitični del, v katerem sem na podlagi zbranih podatkov analizirala, kako se globalizacijski procesi kažejo na ravni posameznega mesta. Zaradi kompleksnosti in mnogih načinov, kako se globalizacija kaže, sem se odločila, da v prvem delu naloge, ki zajema drugo in tretje poglavje, razčlenim pojav globalizacije na podlagi razlag teoretikov, ki so se ukvarjali z različnimi pogledi na globalizacijski proces. V drugem poglavju bom podrobneje razložila pojem globalnega mesta, ki je opredeljeno kot tisto mesto, ki kaže tipične lastnosti globalizacijskega procesa (ekonomska moč, močno kulturno in turistično prizoriščnost, visok delež imigrantov). V tem poglavju pa sem pozornost posvetila tudi teorijam, ki so se ukvarjale z razmejevanjem med pojmom globalno in lokalno. Pri preučevanju mest je treba poudariti vlogo, ki jo imajo družbeni tokovi na oblikovanje mestne morfologije. Družbene tokove v mestu predstavljajo družbene skupine in posamezniki, ki v mestu živijo, ter začasni mestni obiskovalci oz. uporabniki mesta, ki prav tako aktivno sodelujejo pri soustvarjanju novih mestnih realnosti. Ker sem se odločila za primerjavo dveh evropskih mest, sem poleg opisa razvoja družbenih tokov v Evropi v tretjem poglavju poskušala ugotoviti tudi, ali se evropska mesta na

¹ Po Ritzerju (2004) se pojem glocal navezuje na sprejemanje in sobivanje svetovnih kultur na lokalni ravni. Podrobneje je ta pojem razložen v 2. poglavju.

globalizacijske procese odzivajo drugače kot ameriška mesta. Zanimalo me je tudi, kje lahko iščemo vzrok za dejstvo, da imamo v Evropi le eno »pravo« globalno mesto (pri čemer mislim na London), ki lahko konkurira metropolam, kot sta New York in Tokio.

Drugi del naloge (četrto in peto poglavje) je strukturiran bolj analitično. V četrtem poglavju bom razložila, zakaj sem kot metodo analize izbrala primerjavo ter na kakšne metodološke omejitve lahko raziskovalec naleti pri primerjavi mest na nadnacionalni ravni. V petem poglavju pa bom predstavila primerjavo med Ljubljano in Dublinom na podlagi štirih pokazateljev: ekonomskega položaja, števila tujcev kot pokazatelja stopnje odprtosti mesta, vpliva turizma na urbani razvoj Ljubljane in Dublina ter glede na razpoznavnost obeh mest na podlagi analize njune spletne strani. Za primerjavo Ljubljane in Dublina sem se odločila zato, ker sta tako Slovenija kot Irska okrog 90. let doživeli ključne spremembe, ki so zagotovo vplivale na delovanje mesta. Poleg tega imata obe mesti izrazito centralizirano vlogo, saj predstavljata vez nacionalne države s svetom, hkrati pa sta tudi glavna centra kulture in izobraževanja v državi. Na podlagi zgoraj naštetih pokazateljev bom poskušala ugotoviti, kolikšna je stopnja globaliziranosti posameznega mesta, zanima pa me tudi, na kakšen način se mesti odzivata na globalne tokove, glede na to ali se zapirata oz. odpirata navzven.

2 POMEN GLOBALNEGA IN LOKALNEGA PRI PREUČEVANJU MEST

2.1 Globalizacija kot dvosmerni proces

Mesta se z nadnacionalnim okoljem povezujejo na treh ravneh: lokalni, regionalni in globalni. Pri tem prihaja do urbanega mreženja, ki se kaže kot dinamični kombinacijski splet interakcij in transakcij med heterogenimi in avtonomnimi individualnimi ter kolektivnimi urbanih akterji, ki se razlikujejo glede na oblike in izvore rezidencialnosti, ki segajo od lokalne do globalne ravni (Hočevar, 2000:96-97). V zadnjih treh desetletjih je pojem globalizacije in njenega vpliva na oblikovanje pojava globalne družbe ena izmed osrednjih tematik socioloških raziskav in urbanega preučevanja. Proces globalizacije lahko preučujemo kot samostojen proces ali v okviru posledic, ki ga povzroča na različnih ravneh družbenega življenja. Mlinar (1994:27) je zapisal, da je globalizacija prostor tokov ter neovirano gibanje materialnih dobrin, ljudi in idej v mednarodnem svetovnem merilu, ki naj bi vodila k

standardizaciji materialne in duhovne kulture. V okviru različnih družbenih sfer pa se po Savitchu globalizem lahko kaže kot:

- **integracija nacionalnih ekonomij**, ki temelji na ideji, da se kapital, proizvodi in storitve širijo prek nacionalnih meja;
- **politični proces**, ki predstavlja zgoščevanje interakcij in medsebojnega povezovanja med državami, lokalnimi skupnostmi in družbami po svetu in ga spremlja koncept rasti večstranskih organizacij, regionalnih paktov ter ideja o svetu brez meja;
- **sociokulturni proces**, ki temelji na ideji odprte multipolarne in multikulturne družbe, kjer se posamezniki združujejo znotraj »transnacionalnega prostora«, v katerem se prek razvitih komunikacijskih kanalov mešajo jezik, navade in tradicije, ne glede na geografski položaj (Savitch v Cohen in drugi, 1996:41).

Poleg zgoraj naštetih področjih so analitiki opazovali tudi odnos med globalizacijo in neenakim razvojem tehnologije po svetu ter njenim širjenjem (predvsem glede na razširjenost računalniških mrež in možnostjo dostopa do interneta), poleg tega pa so jo povezovali tudi z družbenimi problemi, kot so revščina, neenakost, kriminal, prostitucija in terorizem ter vpliv globalizacije na okolje. Ti pristopi pa so bili večinoma enosmerni in niso upoštevali komponente lokalnega. Medtem, ko je bil Martinotti (1994:13-15) eden od zagovornikov teorije, da globalni trendi težijo k homogenizaciji svetovnih mest, kar naj bi se kazalo v standardizaciji proizvodov, ponudbe in delovne sile povsod po svetu, ter v izgubi družbeno določenih norm. Mesta težijo k podrejanju globalnim trendom in lasten uspeh merijo skozi sposobnost mesta, da se integrira v globalno družbo ter tako svojo državo ali posamezne regije poveže v globalno mrežo. Ta pogled na globalizacijo je uveljavljen predvsem na področju gospodarstva zaradi imperialističnih teženj nacij, korporacij in organizacij po širjenju na globalnem območju in večanju lastne moči in dobička. Hkrati pa izhaja iz ideje o kulturni hegemoniji v skladu z ameriškim načinom življenja.

Ko mesto vzpostavi neposredno povezavo z mednarodnim sistemom, se spreminja in oblikuje nove dinamike in nove družbeno-prostorske sheme (Weiping Wu v Cohen in drugi, 1996:2). Poveča se njegova odprtost navzven ter tveganje, da bo izgubilo strukturo, ki mu jo vsiljuje nacionalna država. Vsako mesto se na zunanje vplive odziva različno, v skladu z lastno realnostjo, ki jo oblikujejo njegova zgodovina in kultura, način zaznavanja širšega okolja, mestna politika ter ekonomski in institucionalni vidik. Pri preučevanju mest »globalizem in

lokalizem ne bi smela biti polarni nasprotji, temveč dve glavi iste medalje« (Cohen in drugi, 1996:2- 4).

Ritzer (2004) je zagovarjal teorijo o tem, da se posledice globalizacijskega procesa na ravni neke družbe lahko kažejo kot homogenizacija ali heterogenizacija. V svojem delu *The globalization of nothing* je pojem globalizacije razčlenil glede na posledice, ki jih ta prinaša na lokalni oz. globalni ravni. Robertsonovemu pojmu *glocalization* je kot protitež postavil pojem *grobalization*. Pojma predstavljata dva obraza globalizacijskega vala, ki sta si v popolnem nasprotju. Medtem ko pod pojmom *glocalization* razumemo sprejemanje in sobivanje svetovnih kultur na lokalni ravni, heterogenost in hibridizacijo, predstavlja *grobalización* njeno čisto nasprotje, tipično ameriški, »mcdonaldiziran« proces globalizacije, ki teži k homogenosti, uniformnosti in purifikaciji družbe. Ritzer meni, da se vsaka družba, čeprav je v principu nagnjena k temu, da pade pod vpliv kapitalizma in racionalnosti mišljenja, ki jo vsiljuje ameriški sistem, na grobalizacijo odzove v skladu z lastnimi interesi (oz. z interesi posameznikov in družbenih skupin, ki so sestavni del neke družbe) in tako proizvaja hibride, glocalne fenomene, ki začnejo nastopati kot samostojni vzorci vedenja na globalnem območju. Glede na to, da se ta proces ponavlja in kroži, prihaja neprestano do izmenjav med lokalnim in globalnim, kar dela strukturo obeh polov bolj kompleksno, predvsem pa ruši teorijo o enosmernosti globalizacijskega procesa (glej v Ritzer, 2004:71-95).

Eden izmed teoretikov, ki je prav tako kritiziral tipično enosmeren način obravnave teritorialnih odnosov, ki so preučevali predvsem vpliv globalne na lokalno raven, je bil Alger. Osredotočil se je na opazovanje lokalne angažiranosti pri globalnih vprašanjih. Kot temeljne dejavnike je izpostavil človeka oziroma majhne skupnosti ljudi. Pri tem ni nikoli zanikal, da so globalizacijski vplivi močnejši kot vsaka možnost za lokalni odziv ali odpor, vendar je obenem pokazal tudi na negativne implikacije pristranskega vtisa, da je vpliv globalizacije enosmeren (Alger v Mlinar, 1994:77). Eden izmed najbolj značilnih primerov lokalne angažiranosti na globalni ravni je zavzemanje za čisto okolje. Če se neka družba odloči, da bo sprejela ostrejša ekološka zakona za varstvo okolja, bo s tem prispevala na področju globalne ekologije, prav tako pa mu bo bolj škodovala, če se ne bo odločila za poostrežen nadzor nad dejavniki onesnaževanja.

Kritiki enosmernega procesa globalizacije opozarjajo, da jo je treba vselej preučevati kot dvosmerni proces. Globalizacija se kaže skozi pojavljanje globalnih vsebin in kultur na

lokalno raven, kar ima vedno večji vpliv na oblikovanje lokalnih kultur. Kot posledica tega pa na lokalni ravni nastajajo novi vzorci obnašanja, ki se v obliki hibridov ponovno mešajo z globalno kulturo. Zaradi globalizacije pa se po svetu prav tako širijo lokalni sistemi ter kulturni in ekonomski vzorci, ki nas delajo občutljive za zunanjepolitične ureditve, vprašanja, navade in običaje. Nacionalne družbe in mesta se odpirajo k sprejemanju tujcev in njihovega načina življenja. Mejo med tem, kje se konča globalno in kje se začne lokalno, je vedno težje določiti. Res pa je, da bodo sodobne metropole vedno bolj pod vplivom globalnih tokov in bodo morale svoje selekcijske mehanizme poostriži zato, da bodo zaščitile in še naprej razvijale lokalno tradicijo in kulturo.

2.2 Razmerje med globalnim in lokalnim

Lokalne skupnosti se lahko na proces globalizacije odzovejo na dva načina. Lahko jo čutijo kot »vdor« vrednot iz globalnega okolja, ki lahko resno ogrozijo njihovo lastno kulturo in identiteto (predvsem kot strah južnih, »manj razvitih«, držav pred vsiljevanjem zahodnjaške miselnosti) in se zato pred njo zapirajo. Po drugi strani pa lahko širjenje globalizacijskega procesa in težnja k združevanju med seboj različnih, kompleksnih družb predstavlja za lokalno skupnost ideal stabilnosti in možnost nadaljnega razvoja ter hkrati podrejenost lokalne družbe zahodni kapitalistični miselnosti. Obe možnosti predstavljata skrajnosti, ki se na lokalnih ravneh težko kažejo v popolni obliki. Imajo namreč velik vpliv na način prevzemanja elementov iz globalnega okolja na lokalni ravni institucije in družbene skupine, ki v skladu z lastnimi vrednotami vplivajo na to, koliko se bo neko okolje odprlo oziroma podredilo zunanjim vplivom. Pri obravnavi globalizacije se ne moremo izogniti povezavi slednje s kapitalistično ureditvijo. Kapitalistično organizirane lokalne skupnosti in tiste skupnosti, ki težijo h kapitalistični ureditvi (kar bi lahko rekli za večino zahodnih dežel), bodo prej podlegle vplivom globalizacijskih procesov in iskale njihove dobre plati kot pa tiste, ki se nahajajo v državah z drugačno ureditvijo. Prav države v razvoju so dober pokazatelj tega, da globalizacija ni enosmeren proces in da s pojavom globalizacijskih tokov na lokalni ravni vedno prihaja do razlik v sprejemanju globalnih trendov. Prihaja tudi do lažjih in hujših posledic, ki se bolj očitno kažejo znotraj sistemov, ki se niso pripravljene podrežati kapitalističnemu sistemu ali pa ga iz zgodovinskih in razvojnih razlogov še niso (in morda niti nikoli ne bodo) pripravljene prevzeti. Prebivalci mest globalizacijo velikokrat zmotno zaznavajo kot nekaj slabega. Ljudi je treba osveščati o tem, kateri procesi globalnega toka so za posamezne države in njihove lokalne skupnosti dobri in prinašajo s seboj raznolikost in

bogatost drugih kultur in načinov življenja ter omogočajo večjo odprtost lokalnih skupnosti, pa tudi kateri so tisti procesi, ki lahko na lokalno raven negativno vplivajo (npr. večanje razlik med bogatimi in revnimi - tudi getoizacija, pojav rasne, spolne in drugih nestrpnosti, povečanje kriminala ...). Ti se začno pojavljati takrat, ko želijo korporacije, družbene skupine ali določeni posamezniki vplivati na razvoj neke lokalne skupnosti s tem, da jo želijo spremeniti oz. preoblikovati v skladu z globalnimi trendi v smislu homogeneizacije². Osnova za ohranjanje edinstvenosti lokalne skupnosti pa je težnja k ohranjanju njene heterogenosti in odprtosti do globalnih tokov, zavedanje o pravici do izbire med možnostmi, ki jih ti tokovi nudijo, ter preoblikovanje skupnosti na podlagi lokalnih organiziranosti in njenih potreb. Globalni tokovi omogočajo deteritorializacijo ljudi, informacij, stvari, denarja in podob med regijami in s tem pojav posrednih in nelinearnih trendov, za katere je značilno, da so vedno v fazi razvoja in se kažejo kot hibridni, tipično urbani in svetovljanski (Urry v Hannigan, 2002:2).

2.3 Razvoj mestnih struktur in vpliv globalnih tokov na lokalni ravni

Urbani sociologi so pri preučevanju mest opazovali pomen lokalnih skupnosti, družbenih skupin in posameznikov pri preoblikovanju mestnih struktur. Martinotti (1994:4-13) je na podlagi analize sprememb v mestnih strukturah od tradicionalnega mesta do monopole tretje generacije prikazal razvoj štirih urbanih populacij, ki so imele pomembno vlogo pri soustvarjanju mestnih struktur skozi zgodovino razvoja mesta, hkrati pa so vplivale na načine zbiranja družbenih skupin in na organizacijo različnih dejavnosti v mestu. Prebivalstvo v tradicionalnem mestu je bilo enotno. Tisti, ki so v mestu živeli, so ponavadi v njem tudi delali, hkrati pa so bili njegovi edini uporabniki. Trgovci, obiskovalci in romarji, ki so v tem obdobju predstavljali edine vplive »od zunaj«, niso pretirano zamajali obstoječe urbane strukture tradicionalnega mesta. Prav tako večjega vpliva na organizacijo v mestih ni imela industrijska revolucija, saj so se delavci v proizvodnji in manufakturi ter poslovneži, ki so te obrate vodili, večinoma zadrževali v mestu in njegovi bližnji okolici. Izkoriščali so tiste naravne vire, ki so jim bili na voljo, in niso uvažali drugih surovin in materialov, izvažali pa so le končne izdelke. Delavski razred se je sicer zaradi migracij delavcev s podeželja v mesto začel povečevati, vendar ti delavci niso imeli dovolj kapitala, da bi drastično vplivali na samo gibanje v mestu. Predstavljali so sicer večji delež populacije, res pa je tudi, da je začel v tem

² Homogenizacija je na tej točki mišljena kot podrejanje globalno veljavnim normam, ki privede do vedno večje podobnosti v organizaciji in strukturi svetovnih mest.

obdobju počasi bogateti višji sloj prebivalstva. Martinotti je ugotovil, da se je očitni preobrat v mestni strukturi, ki je vplival na tokove ljudi v mestu, zgodil šele z nastankom prvih metropol, ki so se v ZDA pojavile z letom 1920, v Evropi pa šele po 2. svetovni vojni. S pojavom razredne strukture je prišlo do ločevanja med prebivalci v mestu in delavci, ki so se začeli na delo v mesto voziti iz predmestja in okoliških vasi. Delavci so še zmeraj večino časa v mestu prebili na delu v tovarnah in so imeli le malo stikov z ostalo populacijo. Akterji glavnega dogajanja v mestu so bili predvsem bolj premožni prebivalci mesta, ki so bili hkrati njegovi edini stalni uporabniki, delavci, ki so se v mesto vozili zaradi službe, pa so predstavljali prve »zunanje tokove« ljudi, ki so, sicer zelo diskretno a z očitnimi posledicami, začeli vplivati na mestno dinamiko.

S pojavom avtomobilskega prometa se je povečala mobilnost ljudi, ki so se prej lahko iz kraja v kraj prevažali pretežno z javnimi prevoznimi sredstvi, hkrati pa se je povečala pogostost obiskov v mestu. S tem se je razlikovanje med mestnimi prebivalci in njegovimi uporabniki še bolj stopnjevalo. V zametkih metropole druge generacije se je tako razvil še tretji sloj urbanih populacij, ki ga je Martinotti poimenoval *city users* (uporabniki mest). To so ljudje, ki v mesto prihajajo izključno zato, da uporabljajo javne in zasebne storitve, ki jih mesto ponuja (nakupovalna središča, multi-kina, muzeje, restavracije). Mednje uvrščamo mlade, ki se pridejo v mesto zabavat, študente, turiste, tiste, ki se v mesto odpravijo po nakupih, športne navijače ter uporabnike kulturnih storitev. Mestni uporabniki so rastoča populacija, ki ima na strukturo mest ogromen vpliv, saj s tem, ko uporabljajo mestne storitve, »troši« denar in s tem prispeva k krepitvi mestne ekonomije.

Na konkretno morfologijo mest pa začnejo mestni uporabniki vplivati šele takrat, ko jim mesto ne pomeni le trenutnega kraja za oddih ali nakupe, temveč se začno na nekatera mestna območja množično naseljevati. Kot eno izmed teh skupin ljudi lahko štejemo tudi imigrante, ki najprej pridobijo začasno dovoljenje za bivanje v mestu, ki ga nato podaljšujejo v upanju, da bi si pridobili stalno dovoljenje za bivanje. V mestu začno tako nastajati četrti, ki so prepredene z diskontnimi trgovinami, »jeans shopi«, restavracijami s hitro hrano in drugimi podobnimi znaki, ki so temeljni pokazatelji prisotnosti multinacionalnega v mestih. Martinotti je mestne uporabnike označil kot fenomen sočasnih metropol. Ljudje se iz centrov mest umikajo na obrobje, prav tako se v predmestja selijo proizvodni obrati, zato hodijo ljudje v centre mest le še zaradi potrošnje in zabave. Kot četrto kategorijo začasnih obiskovalcev mesta, ki s svojo navzočnostjo veliko prispeva predvsem k mestni ekonomiji zaradi poslovnih

in zasebnih naložb, pa je Martinotti predstavil t.i. metropolitan managers. Ta »višja« kategorija mestnih uporabnikov je navzoča predvsem v globalnih mestih, kjer so možnosti za naložbe večje, hkrati pa je večja tudi ponudba »top turizma«. Predstavljajo elitne mestne uporabnike, ki v mesto prihajajo predvsem z namenom sklepanja poslov, vendar si v prostem času privoščijo več kot povprečen turist ali obiskovalec.

Z Martinottijevo klasifikacijo sem hotela pokazati, kako pomembna je vloga ljudi in človeških tokov pri odpiranju mesta navzven oz. pri prevzemanju vzorcev iz okolja ter kako se s spreminjanjem sistema, v katerem živimo, ločijo skupine uporabnikov mest. Kapitalizem narekuje potrošnjo, znotraj same potrošnje pa ločimo tri osnovne skupine ljudi: tiste, ki imajo premalo, tiste, ki imajo dovolj, in tiste, ki imajo preveč. Mesto mora biti organizirano tako, da lahko nudi možnost zadovoljevanja potreb vsem trem skupinam, mora se jim prilagoditi, saj je konec koncev te skupine ustvarilo. Tokovi ljudi sledijo globalnim tokovom in v skladu s tem spreminjajo morfologijo mest.

2.4 Nastanek globalnih mest in njihov pomen za globalno ekonomijo

Kot pomembno posledico globalizacije urbani sociologi izpostavljajo nastanek globalnih mest. Na spletni strani Global cities project so med prve, ki so začeli s preučevanjem povezave med globalizacijo in nastankom globalnih mest, uvrstili Halla ter Friedmanna in Wolffa. Hall je že leta 1966 opredelil svetovno mesto (*world city*) kot središče nacionalne, mednarodne, politične in gospodarske moči, trgovanja, ter ostalih, z vlado povezanih institucij. Mesto nastopa kot proizvodno sito za osnovanje in povezovanje svetovnega gospodarstva v procesu mednarodne delitve dela. Njegovo bistvo se kaže skozi sposobnost kopičenja mnogovrstnih vlog. Hallov koncept leta 1982 dopolnita Friedman in Wolff. Dejala sta, da svetovna mesta opredeljuje predvsem prevlada finančnega in storitvenega sektorja v gospodarstvu. Svetovna mesta so med seboj povezana prek komunikacijskih in finančnih mrež in predstavljajo sistem nadzora nad svetovnim trgom.

Ena izmed pomembnejših analitikov razvoja globalnega mesta (zgoraj opredeljenega kot svetovno mesto) je zagotovo Saskia Sassen, ki je skozi analizo tokov kapitala, pomena centralnosti prostora ter geometrije moči opazovala razvoj treh svetovnih-globalnih mest: New Yorka, Londona in Tokia. Sassenova (1991:4) globalna mesta opredeli kot strateške kraje, ki so se prilagodili konceptu globalne ekonomije zaradi koncentrirane funkcije

obvladovanja in navzočnosti pomembnih proizvodnih podjetij, ki so usmerjena na mednarodno tržišče. To so mesta z visoko stopnjo internacionalizacije ekonomije in družbenih struktur. Kot so zapisali na spletni strani Global cities project pa, v nasprotju s Sassenovo, ki poudarja predvsem ekonomski in finančni vidik globalizacije mest, Castells poleg teh vidikov poudari tudi pomen, ki ga imata za mesto komunikacijska tehnologija in komunikacijska infrastruktura. Po njegovem mnenju so globalna mesta pravzaprav informacijska središča, ki so vpletena v globalne informacijske tokove, skozi katere se povezujejo in tvorijo hierarhijo, vozlišča in žarišča različnih dejavnosti glede na zmožnosti, ki jih imajo za informacijsko izmenjavo podatkov.

John Eade (v Hannigan 2002:6) je v svojem delu *Living the global city* predstavil globalno mesto kot heterogen politični prostor, v katerem živijo različne družbene skupine, ki se v skladu s tem na različne načine upirajo novim pritiskom, ki prihajajo od zunaj. Globalizacijski proces prav tako sestavljajo različni globalni tokovi in od lokalnih politik, organizacij, družbenih skupin in posameznikov je odvisno, kateri od teh tokov bodo dejansko vplivali na lokalno kulturo. Eade je poskušal prikazati posledice globalizacije na mikroravni, skozi analizo tradicionalnih konceptov skupnosti in kulture v posameznem mestu. Globalno mesto je sicer pojem, ki se v literaturi pojavlja kot končen proizvod, kot mesto, ki je na podlagi globalnih vplivov prevzelo močno vlogo znotraj ekonomskega sistema in nanj lahko vpliva s svojim delovanjem. Globalno mesto se izgublja v informacijskih mrežah, nima več lastne identitete in predstavlja tipično tvorbo kapitalističnega sistema. V globalnih mestih sta ekonomska in politična dimenzija prevladali nad ostalimi. Kapital in naložbe postajajo vredni več od samih prebivalcev. Res je, da globalna mesta nudijo veliko prostora za sobivanje različnih nacionalnih manjšin. Te so zaradi prostorskih razsežnosti globalnih mest razpršene po različnih predelih (italijanska, španska, afriška četrt), ravno ta razpršenost pa vodi do še večjih družbenih neskladji in diferenciacije v mestu. Za evropska mesta bi lahko rekli, da se raje podrejajo regionalni kot globalni hierarhiji - nočejo se prilagajati globalnemu sistemu. Morda je to vzrok, da z izjemo Londona (po mnenju nekaterih tudi Pariza in Frankfurta) v Evropi ni drugih tipičnih globalnih mest. Evropska mesta zaradi premajhne gospodarske moči, njihove majhnosti glede na število prebivalcev in drugačnih, večinoma regionalno ali nacionalno usmerjenih razvojnih interesov, ne sovpadajo s pojmom mogočnih gospodarskih metropol, ki lahko narekujejo tempo globalni ekonomiji in hkrati vplivajo na ostale sfere družbenega življenja manjših mest in njihovih prebivalcev.

3 EVROPSKA MESTA V PROCESU GLOBALIZACIJE

3.1 Kako se evropska mesta odzivajo na globalne vplive?

Evropsko območje je bilo že skozi zgodovino vpeto v različna omrežja izmenjav in tako je ostalo do danes. Zaradi mešanja kultur, navad in notranjih migracij med evropskimi mesti ter odpiranja Evropske unije navzven postaja določanje »tipično evropskega« načina sprejemanja globalizacijskih vplivov ter njihovega širjenja navzven težavno. Evropska mesta so vključena v lokalno, regionalno, nacionalno, nadnacionalno (v okviru EU) in globalno paradigmo. Gerard je primerjal ameriško in evropsko družbo na podlagi prevladujočih vrednot. Medtem ko so temeljne vrednote ameriške družbe enakost, mobilnost in moderne tehnologije, evropske družbe temeljijo na lokalnosti, teritoriju in kulturni tradiciji (Gerard v Le Gales, 2002:4). Teoretiki velikokrat izenačijo pojem globalizacije z amerikanizacijo, kot tipično širjenje ameriških vrednot prek kapitalizma, mcdonaldiziranega³ načina proizvodnje, potrošnje in prehranjevanja, ter poudarjajo pomen, ki ga imajo mediji in tehnologija za sodobnega človeka.

Na podlagi Gerardove primerjave je očitno, da Evropa s procesom amerikanizacije nima nič skupnega. Lahko bi rekli, da je njeno popolno nasprotje. Ugotovil je, da je za Evropejce nepremičnina na izbranem ozemlju, ki označuje dom, bistvenega pomena, medtem ko so Američani nagnjeni k selitvam in niso vezani na teritorij, na katerem živijo. Američani težijo k enakosti med ljudmi in prostori, k širjenju informacij prek vseh razpoložljivih medijev, spodbujanju razvoja tehnološke industrije ter so »ozki« glede sprejemanja vsega, kar ni ameriško. Po Gerardovih ugotovitvah pa naj bi Evropejci, v nasprotju z Američani, podpirali različnost na osnovi kulturne tradicije in raznovrstnosti, kar izhaja že iz samega dejstva, da evropsko območje predstavlja unija med seboj različnih dežel. A kljub vsemu je Evropa, prav tako kot ostale države po svetu, podvržena globalizacijskim oz. amerikanizacijskim vplivom. In to ostaja dejstvo.

Kot protiutež prevladujočemu ameriškemu kapitalističnemu režimu se je skupaj s širitvijo evropskega ozemlja in s tem združevanja heterogenih držav znotraj Evrope razvila ideja o

³ Po Ritzerju (1999:15-16) je mcdonaldizacija tipičen način razvoja storitev v Ameriki 20. stoletja, v skladu s katerim so se začela načela obratovanja restavracij s hitro hrano prevladati na vse večjem številu segmentov ameriške družbe in se širijo na ostale dele sveta. Kaže se v poudarjenem oglaševanju izdelkov, odpiranju verig različnih trgovin in restavracij po celem svetu, ter v doseganju principa »dosti, hitro in poceni«.

evropeizaciji. Evropeizacija je mišljena kot sovplivanje različnih družbenih akterjev znotraj evropskega prostora. Z institucionalizacijo evropske skupnosti je dobilo evropsko mesto večji politični smisel. Evropske javne politike, pravila, procedure, mehanizmi za reševanje konfliktov, debate in norme so enaki za vsa evropska mesta. Proces evropeizacije zagotavlja novo strukturo priložnosti za mesta, da sodelujejo z drugimi akterji in s tem širijo svoj prostorski ali sektorski interes skozi vertikalne in horizontalne mreže povezav. Hkrati pa predstavlja tudi novo obliko ovir in pravil, ki omejujejo njihovo avtonomijo in se prikrivajo z nacionalnimi in regionalnimi institucijami (Le Gales, 2002:96-97).

Smernice, ki vplivajo na evropska mesta, prihajajo iz globalne, mednarodne, nacionalne in regionalne ravni. In ravno zato se strukture evropskih mest spreminjajo počasneje kot drugod. Vsako odločitev je treba pretehtati v skladu s tem, kako bo na lokalni ravni vplivala na ostale sfere delovanja mesta. Znotraj evropskega prostora prevladujejo predvsem manjša in srednje velika mesta. Ekonomski vpliv globalizacije ima bolj očitne posledice na organizacijo večjih evropskih mest in metropol, kljub temu pa je tudi te težko opredeliti kot popolnoma amerikanizirane. Posamezne države želijo na svojem ozemlju ohranjati lokalno kulturo in so bolj zaščitniške do globalizacijskih vplivov. Težko pa je zanikati neskončne razsežnosti globalizacijskega procesa, saj hodi z roko v roki s kapitalističnim sistemom, ki narekuje oblikovanje politik večini evropskih držav. Tako se njen vpliv (sicer v manjši meri) že kaže tudi na ravni srednje velikih in manjših mest.

3. 2 Problem razvrščanja evropskih mest na podlagi stopnje globaliziranosti

Mnogi teoretiki zavračajo umeščanje mest znotraj globalne hierarhije mest na podlagi ene prevladujoče značilnosti (npr. ekonomska moč), saj so mesta kompleksne tvorbe, za katere je značilna raznovrstnost in kombinacija različnih ekonomskih, socialnih in kulturnih značilnosti. Poleg tega pa se na nadnacionalni ravni preučevanja mest pojavljajo metodološke težave pri zbiranju, obdelovanju in shranjevanju podatkov za posamezna mesta. V nadaljevanju bom predstavila Hallovo hierarhično klasifikacijo evropskih mest, ki je osnovana na podlagi urbanih in regionalnih sprememb, ki jih je v zadnjem stoletju doživel evropski prostor, in sicer predvsem zaradi razvoja tehnologije in množičnih selitev ljudi iz periferije v mesto. Zagovarjam tezo, da število prebivalstva ni pomembno za krepitev položaja mesta na nadnacionalni ravni, temveč da njegova razpoznavnost izhaja predvsem iz načina, kako se neko mesto vključuje v nadnacionalni sistem menjave. In sicer tako, da optimalno razvije neko interesno področje in lahko na podlagi tega konkurira tudi mestom, ki ga glede števila prebivalstva presegajo.

Prav tako pa zagovarjam trditev, da ekonomski dejavnik, ki ga izpostavlja veliko teoretikov, ne bi smel izstopati pri določanju svetovne hierarhije mest. Res je, da imajo ekonomsko močna mesta prednost pri financiranju ostalih dejavnosti (šolstva, kulture, turizma) v mestu, vendar višina sredstev ne more nujno zagotavljati kakovostnih storitev. S tem želim nakazati na možnost razkoraka med kakovostjo, ki se lahko razvije na območju manjšega, bolj tradicionalnega, monocentričnega mesta, kjer je vsaka stvar bolj opazna in pomembna, in kvantiteto, ki je zaradi večje površine delovanja, nagnjenosti k mnogocentričnosti in sobivanju različnih kultur, značilna za večja, globalna mesta. Velikost mesta zagotovo vpliva na raznovrstnost pojavov, prav tako pa povečuje možnosti za razna strukturna in institucionalna neskladja.

3.2.1 Razvrstitev evropskih mest po Hallu

Način razvrščanja evropskih mest je prav zaradi njihove raznolikosti težaven. Hall (1993:895-896), ki sicer zanika enotno evropsko hierarhijo mest, je poskušal različne tipe evropskih mest klasificirati na osnovi hierarhične lestvice. V povezavi z urbani in regionalnimi spremembami v Evropi in pojavom novih urbanih hierarhij in omrežji med mesti je evropska mesta razvrstil v naslednjih šest kategorij:

- 1) GLOBALNA MESTA, v katerih prevladujejo komandne in nadzorne funkcije najvišjega razreda. Po njegovem mnenju je edino tako evropsko mesto London, a se mu približujeta še Pariz in Frankfurt.
- 2) REGIONALNA MESTA NA GLOBALNEM OBROBJU (»GLOBAL FRINGE«) ALI V KORIDORNIH OBMOČJIH: to so mesta, ki so vezana na globalna mesta in imajo korist od decentralizacije, ali pa so to močna industrijska mesta (npr. Oxford, Manchester, Duesseldorf ...).
- 3) ODDALJENA REGIONALNA MESTA, ki so na obrobju nacionalnega prostora, v njih pa prevladuje industrija, ki upada. So v procesu prestrukturiranja z iskanjem nove gospodarske spodbude in identitete (npr. Glasgow, Belfast).
- 4) NACIONALNA IN REGIONALNA GLAVNA MESTA: mesta v srednje velikih regijah od 350.000 do 2.500.000 prebivalcev. Razvijajo upravne in druge storitve na regionalni ravni in so razmeroma zelo uspešna. Imajo pomembno vlogo v lokalni upravi, bančništvu, šolstvu ipd. V teh mestih pripisujejo velik pomen kulturni dediščini, kar včasih lahko zavira njihov razvoj. Pod to kategorijo so uvrščene tudi nacionalne prestolnice manjših evropskih držav. Hall sem uvrsti mesta, kot so Dublin, Bristol, Bordeaux, Bologna, Padova, Amsterdam, Oslo idr.
- 5) PODEŽELSKA MESTA so glavna mesta razdelitev v evropskih deželah (Kreise, Departments). Imajo podobne funkcije kot prejšnja, vendar neposredno na lokalnih ravneh. So del velikih pasov metropol, kot npr. Essen, mesta jugovzhodne Anglije, Roubaix v Franciji ipd.
- 6) SREDIŠČA SPECIALIZIRANIH STORITEV se prekrivajo z nekaterimi drugimi. Mestne regije, ponavadi majhna do srednje velika mesta, ki se specializirajo v enem, morda dveh sektorjih, ki se potem optimalno razvijejo. To so univerzitetna mesta, ki imajo lahko pomembno vlogo v informacijski ekonomiji ali pri prometu, zdravstvu, tehnologiji (npr. Padova, Bologna ...).

Avtor je znotraj te razvrstitve Dublin umestil v četrto kategorijo, med nacionalna in regionalna glavna mesta. Glede na to, da je pričujoča hierarhija mest iz leta 1993, je treba upoštevati dejstvo, da se je status nekaterih mest premaknil za kategorijo navzgor ali navzdol. Toda glede na zbrane podatke bi si upala trditi, da se položaj Dublina v tem času ni bistveno spremenil. V Dublinu so se začele kazati nekatere značilnosti globalnih mest.

Tabela 1: Primerjava evropskih mest na podlagi števila prebivalcev

MESTO	ŠT. PREBIVALCEV	INDEKS
Greater London	7.172.000	100
Pariz »petite couronne«	6.164.000	86
Manchester	419.000	5,8
Duesseldorf	571.000	7,2
Glasgow	578.000	8
Belfast	277.000	3,9
Dublin	496.000	7
Ljubljana	270.000	3,8
Bologna	380.000	5,3

Vir: prirejeno po Demographic, economic and social data on 258 cities across Europe, Čehovin

op. – v tabelo sem poleg Ljubljane in Dublina vključila še nekatera druga mesta, ki so se pojavila na različnih ravneh Hallove hierarhije

Mesto ni več industrijsko in svoj ekonomski položaj krepi predvsem na razvoju in širjenju storitvenih dejavnosti. Kot glavno mesto je Dublin zdaleč največje in najvplivnejše irsko mesto, ki ima svojo univerzo, parlament in močen finančni sektor. V omenjeno kategorijo pa lahko Dublin uvrstimo tudi na podlagi števila prebivalcev⁴, ki jih je bilo v letu 2001 496.000. Če bi Ljubljano, Dublin ter še nekaj izbranih evropskih mest, ki so navedeni na različnih ravneh Hallove hierarhije, na podlagi števila prebivalcev primerjali med seboj (Tabela 1) in bi predel Londona »Greater London« kot mestnemu območju z najvišjim številom prebivalstva po Eurostatovi klasifikaciji pripisali indeks 100, bi ugotovili, da so indeksi večine mest v povprečju nižji od 10. Po izračunu povprečja iz podatkov o povprečnem številu prebivalstva v 258 evropskih mestih sem ugotovila, da se njihova populacija v povprečju giblje okrog 800.000, ko pa sem iz izračuna izvzela mesta z več kot milijon prebivalci, se je to število

⁴ Zaradi primerljivosti podatkov sem podatke o številu prebivalstva vzela iz Eurostatove raziskave Demographic, economic and social data on 258 cities across Europe.

znižalo na 335.000 prebivalcev. Na podlagi primerjave mest glede na število prebivalcev sem želela dokazati, da slednje ni bistveno pri določanju hierarhične ravni mesta na nadnacionalnem položaju. Mesta je treba med seboj primerjati na podlagi tega, kar nudijo, kako živijo ter kako se odpirajo navzven.

3.3 Kritika hierarhičnega pristopa

Hierarhično razvrščanje globalnih mest je naletelo na številne kritike. Eden izmed teoretikov, ki je poskušal globalna mesta organizirati v hierarhije, je bil tudi Friedmann. Trdil je, da je nova mednarodna delitev dela organizirana skozi globalna mesta, ki so edinstvena v tem, da delujejo kot nadzorni centri za svetovno akumulacijo kapitala in posledično pridobivajo nove notranje ekonomske in socialne strukture. Friedmann je v svoji teoriji o globalnem mestu izpostavil predvsem pomen, ki ga ima kapital za razvoj mesta, dejavnosti v njem in za povečanje njegove moči. Globalna mesta je tako organiziral v hierarhije, vendar je kaj kmalu naletel na težave pri zbiranju podatkov, saj je ugotovil, da je vsako mesto preveč specifična tvorba in ga je zato težko umestiti znotraj enolične hierarhije. Zato se je odločil, da bo mesta na podlagi določene značilnosti razvrstil v številne tabele, a mu tudi na ta način ni uspelo dokazati ničesar o medsebojnem povezovanju med posameznimi mesti v smislu tokov. Poleg tega pa je Friedmann pri svojem preučevanju izpustil pomen številnih majhnih mest, katerih pomembnost se, kljub njihovi majhnosti, odraža na globalni ravni (Beaverstock in drugi, 2000: 3-4). Hierarhični pristopi niso najbolj učinkovit način analiziranja povezav med posameznimi mesti, saj nudijo precej enolično predstavo o njihovi vlogi (npr. kot centre za akumulacijo svetovnega kapitala). Poleg tega se navadno naslanjajo na pomen gospodarske moči mesta in zanemarjajo pomembnost drugih dejavnikov. Hallovo hierarhijo sem prikazala le kot primer ene izmed mnogih hierarhičnih razporeditev mest, ki je osnovana glede na število prebivalcev in ekonomsko vlogo mesta. Kot pa sem že prej omenila, bom v nadaljevanju naloge Ljubljano in Dublin opazovala tudi na podlagi gibanja tokov ljudi v mestu (prek imigracij in turizma) ter njune kulturne raznolikosti.

4 NADNACIONALNA RAZPOZNAVANOST MESTA NA PODLAGI PRIMERJAVE LJUBLJANE IN DUBLINA

4.1 Primerjava kot metoda analize

V nasprotju s Comtejem, ki je trdil, da je treba družbe (v tem primeru mesta) v skladu z razvojnimi pristopom med seboj primerjati glede na njihovo strukturo v različnih stadijih njihovega razvoja, je Durkheim pri primerjalni analizi posegel na območje pojasnjevanja družbenih pojavov. Po Durkheimu je primerjalna metoda tista, v okviru katere lahko na podlagi ugotovljenih soodvisnosti med pojavi pridemo do sklepov o vzročno-posledičnih odnosih med njimi. Pri tem lahko primerjave potekajo znotraj posamezne, konkretne družbe, med več družbami istega tipa ali med različnimi tipi družb (Toš, 1998: 33). Prednost primerjalne analize je, da se pri njej raziskovalec naslanja predvsem na primarne in sekundarne vire in s tem onemogoča, da bi kot obiskovalec neposredno posegal v oblikovanje družbenega sveta, ki ga preučuje, kot je to mogoče pri eksperimentu. Njena slabost pa je, da mnogokrat podatki, ki jih ima raziskovalec na voljo za analizo, niso popolnoma primerljivi. Še posebej je to očitno na nadnacionalni ravni, na kateri so uveljavljene različne statistične in analitične metode, prav tako pa se lahko razlikujejo opredelitve samih raziskovalnih pojmov. Zato mora biti analitik pri analizi toliko bolj pozoren, saj je cilj vsakega raziskovanja objektivnost.

Tudi sama sem pri pisanju pričujoče naloge naletela na težave pri zbiranju in primerjavi podatkov. Zato sem v analizi poskušala izpostaviti le tiste pokazatelje, ki so mednarodno primerljivi in omogočajo razlago teoretičnih pojmov, ki sem jih izpostavila v prvem delu naloge. Kljub temu sem morala včasih, zaradi pomanjkanja podatkov na lokalni ravni, opisati tudi, kako se določeni pojavi kažejo na ravni nacionalne države. Glede na to, kako se določene posledice globalizacije kažejo na ravni posamičnega mesta, želim namreč ugotoviti, katero od preučevanih mest je bolj odprto do globalnih vplivov, kako na te vplive reagira na lokalni ravni ter kako lahko odprtost mest vpliva na njuno nadnacionalno razpoznavnost.

4.1.1 Metodološke omejitve pri primerjavah mest na globalni ravni

Problem preučevanja mest in njihove medsebojne primerjave je postal stvar javne obravnave takrat, ko je nacionalna država začela izgubljati na pomenu. Njena moč je bila v preteklosti večja kot danes, saj je zagotavljala enotno nacionalno identiteto, izvajala je nadzor nad nacionalno družbo in jo hkrati usmerjala. Nacionalna država se je navzven predstavljala kot glavni predstavnik lastnih družbenih podsistemov (v tem primeru mest). V drugi polovici 20. stoletja pa je, s pojavom globalizacije in povečanjem vpliva informacijsko-tehnoloških tokov, nacionalna država začela izgubljati svojo glavno vlogo pri koordinaciji in nadzoru lastnih podsistemov, ki so postali vedno bolj svobodni pri selekciji in upravljanju z informacijami. Poleg tega je nacionalna država izgubila tudi vlogo posrednika med vedno bolj kompleksnimi in raznovrstnimi komunikacijskimi tvorbami, ki jih mesta oblikujejo na nacionalni ravni, in širšim globalnim okoljem. Globalizacija je povzročila, da so se nacionalne meje, ki so dotlej določale prostor nacionalnih držav, zbrisale in s tem so na veljavi pridobila mesta (Hočevar, 1995:10-12). Začela so se hierarhično razporejati znotraj globalnega sistema in tako so nastala mesta s poudarjeno gospodarsko, politično in kulturno razpoznavnostjo na globalni ravni, ki jih opredeljujemo kot globalna mesta in so tudi najbolj izpostavljena pri preučevanju mest. Sledijo jim mesta, ki sicer kažejo določeno stopnjo globalnosti, a več kot toliko ne vplivajo na globalne trende, nato pa se znotraj ostalih kategorij prerazporedijo še ostala srednje velika in manjša obrobna mesta⁵. Katero mesto zaseda določen položaj znotraj nadsionalne hierarhije mest, je po Hočevarju (1995:98) mogoče ugotoviti na dva načina:

- glede na medkrajevne odnose ali razmerja v povezovalnih aktivnostih med dvema ali več mesti (pobratenja, skupni projekti itd.);
- z opazovanjem stopnje vključenosti nekega mesta znotraj nadsionalnega sistema povezav (glede na vključenost mesta v mednarodne organizacije, število tujih podjetij v mestu itd.).

V obdobju, ko je nacionalna država cvetela, so se vse nacionalne statistike zbirale na ravni države. Njihova primerjava na mednarodni ravni je bila omogočena na podlagi sporazumov o zbiranju in analizi podatkov, ki so jih države sklenile med seboj (ena izmed najbolj znanih metod znotraj evropskega prostora so ILO standardi, ki so namenjeni mednarodni primerjavi pokazateljev na področju zaposlovanja - stopnje zaposlenosti, stopnje brezposelnosti itd).

⁵ Navezujem se na grobo klasifikacijo Globalization and world cities (GaWC), ki jo bom podrobneje razložila v nadaljevanju.

Teoretiki preučevanja mest pa so si enotni v tem, da so se s pojavom potrebe po zbiranju podatkov na lokalni ravni in njihovi nadnacionalni primerjavi, pojavile različne metodološke dileme glede:

- 1) **Usklajevanja mednarodnih metodologij:** če bi znotraj Evrope, kjer je kljub vsemu zaznati metodološki prepad pri preučevanju posameznih mest, uskladili metodologije in s tem olajšali primerljivost podatkov, bi naleteli na težave, takoj ko bi želeli neko evropsko mesto primerjati z npr. južnoameriškim mestom (dober primer zato je, da se razumevanje globalizacije, ko se iz lokalne ravni razširimo na mednarodno območje primerjave spreminja). Zato je treba uskladiti mednarodno metodologijo, kar pa je zelo zahtevno in zapleteno, na nek način celo utopično.

- 2) **Praktičnega pridobivanja, obdelave in shranjevanja podatkov:** težnja k ustanovitvi mednarodno dostopne baze podatkov o svetovnih mestih. Najlažje prek svetovnega spleta, tako, da bi si lahko tisti, ki ga zanima preučevanje mest, lahko to ogledal na določeni spletni strani (Beaverstock in drugi, 2000:5-8). Edina, ki se ukvarja s primerjavo mest na globalni ravni, je organizacija Globalization and World Cities (GaWC), v katero je vključenih 315 mest (med njimi sta tudi Dublin in Ljubljana). Ta organizacija se zavzema za to, da bi se ustvarila enotna globalna evidenca o specifičnih pojavih znotraj preučevanih mest, ki bi bili zbrani na osnovi mednarodno usklajene metodologije in bi bili na spletu v vpogled vsakomur, ki ga zanima preučevanje mest na nadnacionalni ravni.

- 3) **Potrebe po poenotenju opredelitve globalnega mesta:** pri primerjavi mest na globalni ravni prihaja do razhajanj pri opredelitvi pojma globalnega mesta. Če teoretiki, kot so Sassenova, Castells in drugi, pri pojavu mest z večjim globalnim vplivom na podlagi določenih značilnosti uporabljajo pojem *global city*, uporabljajo za predstavitev, v osnovi iste ideje o izstopanju določenega mesta na globalni ravni, Hall, Friedmann in Wolff uporabljajo izraz *world city*. Avtorji isti pojav raziskujejo na osnovi različnih izhodišč, vsi pa težijo k dokazovanju povečane moči določenega mesta na nadnacionalni ravni. Tudi sama sem pri prebiranju različnih besedil naletela na to težavo in sem se zato odločila, da bom v svoji nalogi, zaradi lažjega primerljivosti podatkov, definiciji izenačila. Torej globalno mesto = svetovno mesto.

Tudi Hočevar (1995:97) je potrdil, da so mnogi raziskovalci pri raziskovanju nadnacionalnega statusa evropskih mest ter njihove stopnje vključenosti v nastajajoči globalni urbani sistem naleteli na pomanjkanje in nepopolnost statističnih podatkov na ravni mesta. Poleg tega so bili ti podatki zbrani na podlagi veljavnih lokalnih, regionalnih ali nacionalnih upravno-administrativnih opredelitev demografskih in teritorialnih kazalcev in so zato težje primerljivi. Prav zaradi tega lahko večina urbanih raziskovalcev reče, da so statistike, ki jih navajajo v svojih delih, le približne, težko pa zadostijo pogoju objektivnosti, ki je eden bistvenih principov družboslovnega raziskovanja. Naloge, ki se ukvarjajo z analizo mest, so lahko zato na nek način »neoprijemljive«, kar pa predstavlja resen problem za urbano preučevanje. Ker zaenkrat ne obstaja neka splošno uveljavljena metoda za preučevanje mest, sem tudi sama pri zbiranju podatkov za pričujočo nalogo ubrala svojo metodološko različico.

Pri raziskovanju sem se tako oprla predvsem na že uporabljene metode in modele preučevanja svetovnih mest, ki sem jih priredila v skladu s potrebami svoje raziskave v skladu z razpoložljivimi sekundarnimi statističnimi viri. Pri razlagi predstavljenih podatkov pa sem se opirala predvsem na članke in raziskave o Ljubljani in Dublinu, ki sem jih zasledila v različnih publikacijah in na spletu. Ugotovila sem, da imata obe mesti centralizirano funkcijo, saj so v njih skoncentrirane gospodarske, politične, telekomunikacijske, izobraževalne in kulturne funkcije države, kar pa za avtonomijo mesta ni najbolje. V tem primeru se lahko namreč skozi odločitve mestnih veljakov kažejo interesi države, ravno zato pa se poveča možnost, da bo zbiranje podatkov na lokalni ravni zanemarjeno, saj naj bi se v organiziranosti glavnega mesta odražala organiziranost nacionalne države⁶.

⁶ Po Hočevarju (1995:12) naj bi bil status takega mesta pripisan, kar pomeni, da bi lahko odraz rezultatov državnih statistik iskali na lokalni ravni. Vendar je z globalizacijo prišlo do tega, da je centralnost mesta dobila nove oblike, ki se vežejo na nove nadnacionalne mreže. Zato je težko trditi, da neko glavno mesto vrši zgolj centralno organizacijsko funkcijo države in izkazuje zgolj značilnosti slednje. Zaradi vključenosti v nadnacionalne mreže tokov začnejo mesta presegati meje države na sebi lasten način.

4.2 Zakaj primerjava Ljubljane in Dublina?

Za primerjavo z Ljubljano sem irsko glavno mesto Dublin izbrala najprej zato, ker sta se mi zdeli Irska in Slovenija primerljivi kot državi (malo velikih mest, veliko manjšim mestec in zaselkov, veliko travnatih površin), pritegnila pa me je tudi centralizirana vloga obeh glavnih mest na področjih ekonomije, politike in šolstva. Ker nisem želela pisati o mestu, ki ga ne poznam, sem se odločila za odhod v Dublin. Tam sem živela in delala tri mesece in na ta način sem kot zunanja opazovalka spoznavala sistem delovanja tega mesta. Med drugim registracijo v pisarni za imigrante, službo v storitvenem sektorju, njihov način druženja, odnos do kulture in tradicije ter odprtost prebivalcev Dublina do tujcev. Sam stik z mestom, njegovimi prebivalci in tujci, ki so v njem bivali sočasno z menoj, je bil pri moji analizi zelo pomemben. Poleg tega je Dublin zaradi zunanjega pritoka kapitala v mesto v devetdesetih (ki je bil večinoma ameriškega in avstralskega izvora) doživel gospodarski razcvet, kar je omogočilo, da se je trg delavne sile odprl tudi tujim delavcem in študentom, hkrati pa je postal tudi pomembna turistična točka. Kljub temu, da je bilo mesto Dublin pri svojem razvoju pod močnim vplivom zunanjih tokov, ohranja lastno kulturno identiteto, hkrati pa se odpira navzven in s tem krepi svojo nadnacionalno razpoznavnost. V procesu raziskovanja sem naletela na nekatere pokazatelje, ki so narekovali, da Dublin kljub svoji majhnosti kaže nekatere značilnosti globalnih mest, kar je zagotovo postavilo nov izziv za primerjavo zgoraj omenjenih mest.

Kot posamezniki ima tudi mesto (v okviru želja in zahtev institucij, družbenih skupin in mestne politike) možnost izbire glede tega, do kakšne stopnje se je pripravljeno prilagajati zunanjim vplivom ter kje bo določilo mejo in začelo ohranjati lokalne komponente. Zagovarjam teorijo, da je globalizacija dvosmerni pojav ter da večja odprtost mesta ne pomeni nujno prevlade globalnih (amerikaniziranih) vrednot ter njegovega počasnega propada. Nudi tudi nov, svež vpogled v različne načine globalnih ravnanj, verovanj, idej, ki se lahko na lokalni ravni kažejo v večji ali manjši meri, glede na sestavo družbene strukture v mestu. Metaforično bi lahko rekla, da ima Dublin ukoreninjeno zavest o možnosti izbire med elementi iz globalnega okolja ter željo po vključevanju v slednje, medtem ko se Ljubljana lastne moči izbire še ne zaveda najbolje.

4.2.1 Vloga Dublina kot »wannabe globalnega mesta«

Majhnost mesta ni ovira za to, da se skozi njega zrcalijo tipične lastnosti globalizacijskih vplivov. Tipičen primer zato je ravno Dublin, ki ga je teoretik Moore (2004:2-5), zaradi povečanega pritoka in mobilnosti mednarodnega kapitala in visokega števila delavskih migracij v mesto (tako izobražene kot neizobražene delovne sile) opredeli kot eno izmed tipičnih »wannabe world cities«⁷. Za ta je značilno, da se prej tipično podeželsko mesto vedno bolj vključuje v globalni urbani sistem. Posledično se začno na lokalni ravni takega mesta vedno bolj kazati ekonomske, socialne in kulturne značilnosti globalnih mest, ki so jih v svojih teorijah opisovali avtorji, kot so Friedmann, Sassenova, Hall in Castells. Hkrati pa mesta, kot je Dublin, postajajo progresivno bolj tekmovalna in agresivna na globalnem odru, posledice tega je mogoče čutiti tudi na lokalni ravni.

Pri svoji analizi globalizacijskih procesov v Dublinu je Moore izpostavil predvsem pomen imigracij, ki so privedle do povečane kulturne raznolikosti v mestu, ter pritokov mednarodnega kapitala v mesto, ki so vplivali na njegovo razvojno dinamiko. Moore pravi, da je treba pri preučevanju mest poleg ekonomskega opazovati tudi socialni kontekst. Pri raziskavi vplivov globalizacije v Dublinu se je oprl na tipologijo Smitha in Timberlakea (v Moore:5), ki jo bom tudi sama uporabila kot ogrodje za primerjavo in jo bom zato podrobneje razložila v nadaljevanju. Moore je ugotovil, da se je v obdobju ekonomske rasti Dublin, prej tipično krščansko, zaprto mesto, odprl navzven in začel sprejemati tujo delovno silo, kar je pripeljalo do kulturnega mešanja njegovega prebivalstva. Fizični znak navzočnosti različnih etničnih manjšin v Dublinu je eksplozija etničnih trgovin, restavracij in drugih storitev, ki jih nudijo imigranti, v samem centru mesta. Moore meni, da Dublin, glede na povišano število imigrantov v zadnjih letih, izpolnjuje enega izmed glavnih pogojev, ki sta ga Sassenova (»za globalna mesta je tipična socialno-prostorska polarizacija«) in Friedmann (»za svetovna mesta je tipično, da postanejo stičišča nacionalnih in mednarodnih migracijskih tokov«) izpostavila kot ključnega za opredelitev globalnega oz. svetovnega mesta.

⁷ Prav tako kot Moore sta *wannabe global cities* opredelila tudi Short in Kim (v Stanley 2003:4-5). Ona dva sta izhajala iz dejstva, da morajo tudi ostala mesta, poleg tistih, ki so oklicana za globalne metropole, najti svoje mesto znotraj globalnega sistema. Tista mesta v katerih lokalna mreža elit vlaga v formalne mestne strukture in poskuša prek njihovega razvoja oblikovati priložnosti ter utrditi mreže povezav mesta na nadnacionalni ravni z namenom, da postanejo konkurenčna večjim, globalnim mestom, imenujemo *wannabe global cities*. Za podrobnejšo razlago glej v Moore (2004) in Stanley (2003).

Druga izmed tipičnih značilnosti globaliziranih mest je, da se iz mest s prevladujočo industrijo spremenijo v centre storitev. S finančnimi injekcijami od zunaj v 90. letih so se v Dublinu okrepili predvsem finančni (bančništvo, zavarovalnice), informacijski in telekomunikacijski sektor. Skoraj 20 odstotkov od vseh družb, ki delujejo na območju Dublina in okolice, je ameriških. Kljub temu pa se Dublin ni izognil negativnim posledicam ekonomske globalizacije. Prišlo je do povečanja javnega prometa in povišanja v cenah hrane, poleg tega pa so se v mestu izoblikovale cone, kamor so se začeli naseljevati priseljenci in se jih domačini izogibajo. Interakcija med domačini in tujci je po njegovi oceni slaba. Poleg tega pa so se začele povečevati razlike med bogatimi in revnimi. Moore je ugotovil, da je Dublin začel izkazovati »dvojno osebnost«, ki sta jo Mollenkopf in Castells (v Moore 2004:3) povezovala z socialno in ekonomsko prestrukturiranim New Yorkom, kjer imajo dostop do kapitala le skupine na vrhu družbene lestvice, tisti na dnu pa postajajo vedno bolj revni.

4.2.2 Ljubljana kot mlado evropsko mesto

Za slovensko prestolnico je sicer značilno, da je gospodarski center Slovenije in da so začele storitvene dejavnosti nadomeščati industrijsko proizvodnjo, vendar je zanjo težko trditi, da se očitno globalizira. Ljubljana, kljub temu, da je postala eno izmed evropskih glavnih mest, ne kaže naklonjenosti do tujih vlaganj, o čemur priča nizek odstotek tujega kapitala (tuje donacije in sredstva iz EU blagajne) v mestni blagajni. V nasprotju z drugimi evropskimi glavnimi mesti je delež tujih priseljencev v Ljubljani majhen. V večji meri ga predstavljajo ljudje iz nekdanjih jugoslovanskih držav. Podatkov, ki bi prikazovali celotno strukturo tujcev v Ljubljani glede na kraj izvora, pa ni na voljo. V nasprotju z Dublinom bi za Ljubljano težko rekli, da se očitno globalizira. Na ravni mesta je še veliko nerešenih dilem. Težave, povezane z načrti glede uporabe prostorov, so ene izmed najbolj očitnih in javno obsojanih zaviralcev urbanističnega razvoja mesta. Varstvo stavb pod spomeniškim varstvom in njihova obnova (zadnja sporna zadeva, ki je bila predstavljena kot eden največjih urbanističnih projektov v Sloveniji po osamosvojitvi leta 1991 je bil večnamenski objekt, ki bi nadomestil stari Kolizej) ter neurejeno lastništvo stavb in zemljišč v centru mesta otežujejo njen razvoj. Poleg tega je v Ljubljani že dolga leta navzoč proces umikanja ljudi iz centra mesta na obrobje, kamor se selijo po eni strani zaradi cenejših zemljišč, po drugi pa zaradi bližine delovnim mestom, ki jih nudijo industrijske cone, ter številni trgovsko-zabavišni centri, ki rastejo na obrobju mesta. Zgodovinski center Ljubljane zaradi tega počasi izumira.

Na letošnjem Ljubljanskem forumu 2005, z naslovom Ljubljana- mesto razvojnih katastrof, je arhitekt Edo Ravnikar izjavil, da je »razkorak med Ljubljano in ostalimi evropskimi glavnimi mesti ogromen. Ljubljana nima pokazati ničesar »tipično evropskega« v ureditvi mesta po 2. svetovni vojni«. Večina znamenitosti oziroma znanih zgradb, po katerih Ljubljana slovi (Tromostovje, Žale, NUK, secesijska Miklošičeva itd.), je bilo zgrajenih po potresu leta 1895. Z vstopom v Evropsko unijo (EU) bi morali urbanisti, skupaj z ostalimi strokovnjaki in v sodelovanju z Mestno občino Ljubljana (MOL), resno premisliti o tem, kako se lotiti vprašanja kompleksne prenove mestnega jedra. Hkrati pa bi morali mestni veljaki bolj poudarjati pomen, ki ga ima za mesto povezovanje z drugimi mesti, ter odpiranje mesta navzven.

4.3 Opazovanje globalizacijskih procesov na ravni mesta

Kot sem že omenila, je mogoče posledice globalizacijskega procesa opazovati na različnih področjih družbenega življenja. Zaradi povečane mobilnosti in dostopnosti, ki ju omogoča globalizacija, postajajo prostor in ljudje, ki ga uporabljajo, visoko dinamični. Razdalje se manjšajo, potovanja postajajo cenejša, prav tako pa se je omehčal koncept meja. Koncept meje predstavlja po sistemski teoriji oviro, selekcijski mehanizem mesta, ki preprečuje pojavljanje nezaželenih globalizacijskih vplivov na lokalni ravni, hkrati pa oblikuje njegovo identiteto (primer srednjeveškega mesta). Sodobno mesto je s padcem meja izgubilo obzidje, procesi globalizacije pa mesta silijo k oblikovanju novih mehanizmov za ohranjanje identitete (Gantar, 1995: 142-143).

Zelo močen vpliv na oblikovanje mest imata politični in ekonomski dejavnik. Lokalna politika vpliva na prerezporeditev sredstev znotraj lokalne ekonomije (med podjetji, organizacijami, društvi in skupnostmi). Od količine prerazporejenega denarja s strani mestnih oblasti je odvisno, kako bo mesto živelo in se razvijalo. Sredstva v mestni blagajni so v večji meri odvisna od dotoka domačega (državnega) in tujega kapitala v mesto. Na podlagi stopnje razvoja lokalnih ekonomij lahko mesto umestimo znotraj okvirov globalne ekonomije. Zagotovo je bil razvoj gospodarstva eden od ključnih vzrokov za nastanek globalizacijskih tokov, a so slednji do danes močno presegle ekonomsko dimenzijo in se tako manifestirajo tudi na ostalih področjih družbenega življenja.

Res pa je tudi, da lahko predpostavka o ekonomski moči mesta pride do izraza le v tistih metropolah, kjer je koncentracija domačega in tujega kapitala velika in je ekonomija temeljna dejavnost mesta. »Pri kompleksni pokrajini, kakršna je evropska, imamo dejansko različne geografije centralnosti, neko globalno, druge kontinentalne in regionalne,« (Sassen v Koolhaas in drugi, 1999: 42). Sassenova je mnenja, da centralna urbana hierarhija povezuje velika mesta, med katerimi imajo številna osrednjo vlogo v širšem globalnem sistemu mest in so hkrati tudi del širšega omrežja evropskega finančnega, kulturnega in storitvenega kapitala (npr. Pariz, London, Amsterdam, Frankfurt, Zurich). Manjša mesta, kot sta Dublin in Ljubljana, s temi globalnimi »poslovnimi velikani« ne morejo tekmovati. V svoji analizi bom ekonomski položaj Ljubljane in Dublina predstavila na podlagi navzočnosti mednarodnih bank, računovodskih servisov in oglaševalskih agencij v posameznem mestu. Pri ekonomskem kazalcu bom položaj le orisala, ne bom pa se spuščala v globljo analizo, saj razmišljanja o tem, kako privabiti tuje in domače vlagatelje k sodelovanju pri razvoju mesta, prepuščam ekonomistom.

Mesto lastno identiteto krepi s tem, da povečuje prizoriščnost na različnih ravneh. Kulturno prizoriščnost lahko opazujemo prek števila mednarodnih kulturnih dogodkov (festivalov, gledaliških gostovanj, nastopov tujih skupin itd.), po drugi strani pa se kulturni dejavnik kaže tudi skozi koncentracijo tujcev in navzočnosti tujih kultur v mestu, na podlagi česar lahko mestu pripišemo večjo odprtost. Na kulturnost mesta, njegovo ekonomijo in večjo nadnacionalno razpoznavnost pa prav tako vpliva turizem. S turisti v mesto prihaja kapital in ker z leti gostje postajajo vedno bolj zahtevni, se navadno mestne oblasti odločijo, da ta kapital vložijo v razvoj mestnih struktur oziroma v njihovo ohranjanje. Mesto se s tem globalizira na podlagi povpraševanja turistov, ki prihajajo od zunaj in so tako le začasni uporabniki mesta. Prilagaja se željam in potrebam začasnih obiskovalcev.

Poleg turističnih ter ostalih začasnih migracij v mesto, ki izhajajo iz poslovnih obveznosti ali šolanja, je kot merilo stopnje globaliziranosti nekega mesta mogoče oceniti delež tujega prebivalstva z začasnim ali stalnim prebivališčem v mestu, stopnjo migracij ter način, kako tujci sovplivajo na oblikovanje mestnih struktur (npr. oblikovanje etničnih četrti ali slumov). Teoretičarka Eleonore Kofman (1998:281) je poudarila, da je pri raziskovanju evropskega mesta med drugim premalo poudarjen pomen zgodovine imigracijskih tokov ter sočasni pritok imigrantov in etničnih manjšin v povezavi s širšim ekonomskim in političnim kontekstom. Zanimivo je, da imigranti za bivanje izbirajo predvsem večja mesta, ker je v njih prišlo do

ekspanzije profesionalnega-managerskega sloja, več pa je tudi možnosti za nekvalificirane zaposlitve v storitvah. S tem, ko se imigranti zaposlujejo v storitvenem sektorju, prihaja do večanja razrednih delitev znotraj mesta. Slednji so se zaradi neizobraženosti, težav z jezikom in drugih vzrokov pri iskanju zaposlitve večinoma prisiljeni podrediti sistemu, ki jih postavlja na dno družbene lestvice, saj so jim omogočeni slabši delovni pogoji in nižje plače kot domačim delavcem.

4.3.1 Smith-Timberlakova tipologija za razumevanje vpliva globalizacije na ravni mesta

Pri primerjavi in razlagi globalizacijskih vplivov v Dublinu in Ljubljani se bom oprla na specifično tipologijo globalizacijskih vplivov, ki jo je po Smithu in Timberlakeu dopolnil Moore (Moore, 2004:217). Njuna tipologija se poskuša izogniti izpostavljanju pomena ekonomskega dejavnika pri preučevanju globalizacijskih tokov. Zato v modelu (Tabela 2) predstavita štiri funkcijske tokove (ekonomski, politični, kulturni in socialni) ter tri oblike, skozi katere se ti tokovi lahko kažejo: skozi ljudi, materialne oblike ter skozi informacije.

Tabela 2: Razumevanje globalizacije: funkcijski tokovi in oblike

Oblika Funkcijski tok	LJUDJE	MATERIALNE OBLIKE	INFORMACIJE
EKONOMSKI	delovna sila	Kapital	Globalni forum (G8)
POLITIČNI	mednarodni voditelji	Institucije	politični dokumenti
KULTURNI	Migracije	umetniška dela, razstave	internet, oglaševanje
DRUŽBENI	interakcije (turizem)	Organizacije	novice, mediji, TV

Vir: prirejeno po Smith in Timberlake: Understanding globalisation, dopolnjeno po Moore v Moore (2004), Čehovin

Ena izmed večjih težav te tipologije se pojavi pri vprašanju, kako meriti posamezno od navedenih spremenljivk tako, da ne izgubi lastnega bistva in jo bo hkrati mogoče objektivno primerjati na nadnacionalni ravni. Podatke bom namreč večinoma pridobivala iz virov, ki so izmerjeni na osnovi različnih metodoloških postopkov in standardov, ki so uveljavljeni v posamezni državi. Moore je ocenil, da se da v Dublinu najlažje priti do podatkov o ljudeh in materialnih tokovih, težje pa je priti do konkretnih informacij o tem, kako navedeni tokovi oblikujejo dogajanje v mestu.

Mesti bom primerjala na podlagi:

1. GOSPODARSKE MOČI: predstavila bom analizo mednarodne razpoznavnosti obeh mest, ki je osnovana na podlagi števila mednarodnih bank, računovodskih servisov in oglaševalskih agencij, ki nudijo storitve na mednarodni ravni.
2. INTERAKCIJ: glede na število turistov oz. začasnih obiskovalcev (kongresniki, študentje, poslovni partnerji), ki mesto obiskujejo z namenom oddiha ali iz službenih razlogov. Poleg števila turistov v Ljubljani in Dublinu sem se odločila tudi, da bom mesti primerjala glede na število potnikov, ki letno obiščejo mestni letališči, ki sta v obeh primerih tudi najbolj pomembni letališči v posameznih državah.
3. MIGRACIJ: predstavljajo merilo za kulturno raznolikost mesta, saj se s povečanjem deleža tujega prebivalstva v mestu povečuje njegova nadnacionalna vrednost. Opazovala jih bom glede na število oz. glede na strukturo tujega prebivalstva v posameznem mestu.
4. MEDMREŽNE RAZPOZNAVNOSTI: ker živimo v obdobju informacijskega razcveta, menim, da predstavlja širjenje informacij prek interneta enega glavnih virov informacij. Zato bom na podlagi analize spletne strani Ljubljane in Dublina, ki je po Smith-Timberlakovi tipologiji prav tako kulturni pokazatelj na področju širjenja informacij na mednarodni ravni, analizirala spletni strani Dublina in Ljubljane.

S pomočjo predstavljenih pokazateljev bom poskušala na podlagi podatkov, pridobljenih prek spleta, ugotoviti, kakšna je stopnja globaliziranosti Ljubljane v primerjavi z Dublinom. Zanima pa me predvsem, ali lahko o Ljubljani govorimo kot o mestu, v katerem so procesi globalizacije navzoči in vplivajo na dinamiko razvoja samega mesta oz. ali je res Ljubljana v skladu z mojo začetno predpostavko še vedno preveč zaprta do zunanjih vplivov.

5 ANALIZA VPLIVOV GLOBALIZACIJSKIH PROCESOV V LJUBLJANI IN DUBLINU GLEDE NA IZBRANE POKAZATELJE

5.1 Analiza ekonomske moči mesta na globalni ravni

Pri preučevanju mest je treba takoj na začetku izpostaviti vlogo, ki jo ima ekonomija pri njihovem oblikovanju. Prav tako kot nacionalne države so tudi mesta podrejena globalnim ekonomskim tokovom, ki vplivajo na njihovo delovanje. Globalna mesta (v primeru Sassenove so to London, Tokio in New York) so v tem okviru tista, ki imajo glavno vlogo pri usklajevanju in nadzoru tokov znotraj svetovne ekonomije, ostala mesta pa se v te tokove vključujejo in se jim glede na lastne razvojne sposobnosti in potrebe prilagajajo in se povezujejo ali tekmujejo z ostalimi mesti znotraj mreže. Nova mednarodna delitev dela je organizirana skozi globalna mesta, ki delujejo kot »kontrolni centri« za svetovno akumulacijo kapitala, posledično pa oblikujejo tudi nove ekonomske in socialne strukture. Iz tega je moč sklepati, da globalni ekonomski tokovi (ki se izoblikujejo pod vplivom globalnih mest) vplivajo ne samo na sisteme poslovanja znotraj večjih, srednje velikih in manjših mest, temveč tudi na njihovo urbanistično ureditev ter na vsa ostala področja delovanja znotraj njih (zgodovinsko, politično in kulturno). Primerjavo med mestoma bom zato začela z analizo ekonomske moči Ljubljane in Dublina, saj je ta analiza ključna pri obravnavi ostalih pokazateljev globaliziranosti mesta.

5.1.1 Oris ekonomskega položaja Ljubljane in Dublina

Glede na statistične podatke iz leta 2003, ki so bili objavljeni v glasilu Ljubljana (2005:51), ima v Ljubljani sedež skoraj tretjina vseh slovenskih gospodarskih družb, ki zaposluje dobro četrtino vseh zaposlenih v Sloveniji. Večina gospodarskih kazalcev je v Ljubljani nekoliko boljša kot v drugih delih države: plače so višje za dobro četrtino, brezposelnost je nižja, cene blaga in storitev pa so višje kot v ostalih delih Slovenije. Ljubljana je za slovenske razmere drago mesto, v evropskem merilu pa so življenjski stroški nizki. Poleg tega je struktura gospodarstva v Ljubljani precej drugačna od tipične slovenske, saj so zanjo značilni nižji delež industrije ter koncentracija finančnih, tehničnih in drugih storitev. Prehod iz industrije k storitvam kaže na to, da se Ljubljana sicer razvija v duhu sodobnih metropol, vendar bi bilo treba za utrditev njenega gospodarskega statusa rešiti še nekatere težave na ravni mesta. Te se kažejo skozi slabo uveljavljanje poslovnega duha in podjetniške kulture, prepočasno

napredovanje na področjih inovacij in nove tehnologije, premajhna odprtost navzven ter dejstvo, da se v mestu ne združuje in ne uveljavlja dovolj njegovih gospodarskih, kulturnih in drugih povezovalnih funkcij (glej na spletno stran Ljubljana – slovensko gospodarsko središče). Irci so medtem z jasno nacionalno strategijo (vlagali so v prednostne sektorje: informacijsko, kemično in farmacevtsko ter živilsko-predelovalno industrijo) in uspešnim črpanjem evropskih sredstev znali primerno usmeriti svoje napore in sredstva na področje izobraževanja, aplikativnih raziskav ter razvoja gospodarstva s poudarkom na malih in srednje velikih podjetjih. Izkoristili so tudi irsko diasporo po svetu (predvsem v ZDA in Avstraliji) ter svetovno gospodarsko konjunkturo v devetdesetih letih. Irsko gospodarstvo in družba temeljita na znanju, usmerjeni so v raziskave in razvoj, poleg tega so tudi izredno odprti, kar zagotovo podpira dejstvo, da je po lanskoletni širitvi EU Irska ena izmed redkih držav starih članic, ki ni uvedla varnostnega filtra, ki bi državo ščitila pred prihodom imigrantov in tuje delovne sile.

Breathnach (2002:1-4), ki je vodil raziskavo o tem, kako močno so globalizacijski procesi vplivali na razvoj mesta Dublin, je ugotovil, da se je gospodarski razcvet irske prestolnice začel že v 60. letih, ko je bila v Dublinu več kot polovica vseh delavcev zaposlena v manufakturi, vendar mu je težave povzročal razvoj težke industrije. Zaradi velike proizvodnje je namreč nacionalni trg postal pretesen in so se zato odločili, da se bo mestno gospodarstvo začelo odpirati navzven. Povečanju izvoza je sledila tudi težnja k pridobivanju tujih vlagateljev. To je bilo še posebej zanimivo za ameriška podjetja, saj je Irska angleško govoreča država z močnimi zgodovinsko-kulturnimi vezmi z Ameriko. Od tedaj predstavlja uvoz ameriških podjetij na Irsko več kot polovico vsega irskega uvoza. V devetdesetih letih, ko so Irci izkoristili pospešeno rast gospodarstva v svetu, je Dublin prevzel funkcionalno vlogo v povezavi z razcvetom nacionalne ekonomije ter v mednarodni delitvi dela. Zaradi hitre gospodarske rasti je dobil ime »Tiger evropskega gospodarstva« ali »Keltski tiger«. V devetdesetih so se prav tako okrepile notranje investicije v storitvenem sektorju, zato so leta 1987 v Dublinu ustanovili *International Financial Service Center* (IFSC). Povečalo se je mednarodno poslovanje na področju informatike, ki je povzročilo razcvet manjših računalniških podjetij v Dublinu, hkrati pa se je povečala tudi potreba po usposobljeni delovni sili na tem področju. K okrepitvi storitvenega sektorja pa je pripomogel tudi pojav mednarodnih klicnih centrov, ki jih lahko v Dublinu zasledite na vsakem vogalu. Slednji so še dodatno olajšali krepitev vloge Dublina v mednarodnem poslovanju, saj so ga rešili

zaznamovanosti zaradi oddaljenega, perifernega položaja, ki ga ima mesto glede na ostalo Evropo (glej Breathnach, 2002:4-5).

Na lestvici *Mercer Human Resource Cost of Living Survey* (Tabela 3) iz leta 2004, na kateri so na podlagi življenjskih stroškov, v primerjavi z ameriškim New Yorkom, ki so mu pripisali indeks 100, med seboj primerjali svetovna mesta⁸, je Dublin na globalni ravni z indeksom 96,9 dosegel 14. mesto (osmo med evropskimi mesti). Ljubljana pa je s stotega mesta v letu 2003 pristala na 82. mestu med 144 mesti z indeksom 73,6. Na lestvici sta se med evropskimi mesti najvišje uvrstili London (indeks 119 in drugo mesto) in Ženeva (indeks 106,2 in šesto mesto), Kopenhagen pa je z indeksom 102,2 osvojil tretje mesto med evropskimi mesti. Če pogledamo na nasprotno stran lestvice, so tri od petih mest, ki so imele leta 2004 najnižji indeks življenjskih stroškov, zasedla mesta iz na novo pridruženih članic Evropske unije v maju 2004. Najslabše se je na lestvici uvrstila Bukarešta z 129. mestom in indeksom 60,1, sledi ji grški Limasol na 95. mestu z indeksom 70,3, na 93. mestu je bil z indeksom 7,1 nemški Leipzig, 91. mesto pa je zasedel Vilnius z indeksom 71,3. Ljubljana je zasedla 82. mesto. Dublin se na podlagi primerjave življenjskih stroškov uvršča med dražja evropska mesta, Ljubljana pa se v njegovem nasprotju uvršča med tiste članice unije, v katerih je življenje relativno poceni.

Čeprav na podlagi indeksa življenjskih stroškov ne moremo kategorizirati mesta kot bolj ali manj globalnega, saj je slednji postavljen na podlagi standarda, ki je uveljavljen v posamični državi in zaradi tega ne more biti objektivni pokazatelj globaliziranosti, pa velja omeniti predvsem to, da je Dublin sunkovito gospodarsko rast doživel ravno s tem, ko se je odprl k tujim vlaganjem in se je v njem razcvetel storitveni sektor. V zadnjih 15 letih se je tako iz mesta, ki se je držalo nižjih mest zgoraj omenjene lestvice, prelevil v enega izmed ekonomsko močnejših mest v Evropi. Hkrati z ekonomsko močjo pa se mu je povišala tudi vrednost na globalni ravni. Za Dublin bi se lahko reklo, da je ekonomski fenomen, saj predstavlja malo mesto, ki se je izjemno hitro prelevilo v ekonomskega velikana. Ljubljana pa medtem ostaja zaprta za zunanja vlaganja.

⁸ Lestvica *Mercer Human Resource Cost of Living Survey* je predstavljala razporeditev 144 svetovnih mest na podlagi indeksa življenjskih stroškov. Poleg New Yorka, ki so mu raziskovalci pripisali indeks 100, ter Dublina (ki je na lestvici dosegel 8 mesto med evropskimi mesti) sem izpostavila še prve tri in zadnjih pet (med njimi je bila Ljubljana tudi) evropski mesti, ki so bila prikazana na tej lestvici.

Tabela 3: Primerjava evropskih mest na podlagi indeksa življenjskih stroškov

Globalni rang 2004	Mesto	Indeks življenjskih stroškov 2004
2	London	119
6	Ženeva	106,2
8	Kopenhagen	102,2
*	New York	100
14	Dublin	96,9
82	Ljubljana	73,6
91	Vilnius	71,3
93	Leipzig	71,1
95	Limasol	70,3
129	Bukarešta	60,1

Prirejeno po Mercer Human Resource Cost of Living Survey, <http://www.finfacts.ie/costoflivingeurope.htm>, Čehovin

*New York je bil izpostavljen kot mesto za primerjavo in zato ni označen z zaporedno številko

Mesti sta z ekonomskega vidika težko primerljivi, saj Dublin zaenkrat ostaja »prej izjema kot pravilo« tega, kako iz malega mesta narediti ekonomsko uspešno mesto. Res pa je, da ima Ljubljana veliko neizkoriščenih potencialov.

V naslednjem razdelku bom predstavila rezultate, ki jih je objavila organizacija Globalization and World Cities (GaWC) o tem, katera storitvena podjetja s področij bančništva, računovodstva in oglaševanja imajo svoje poslovalnice v preučevanih mestih. Dublin je bil v raziskavi uvrščen med mesta, ki kažejo značilnosti globalizacije, Ljubljana pa kar v kategorijo »ostalih« preučevanih mest, kar kaže, da Ljubljana še ne kaže očitnih vplivov globaliziranosti. V spodnje tri razpredelnice sem, zaradi lažje predstavljenosti zbranih podatkov, poleg podatkov za London, ki je eno izmed močnejših globalnih mest, prikazala tudi podatke za Pariz in Frankfurt. Čeprav bi se rada pri primerjavi Ljubljane in Dublina hierarhijam izognila, bom pri analizi ekonomske moči mest hierarhično razvrstitev med zgoraj omenjenimi mesti ohranila. Potrjuje namreč mojo tezo o tem, da je Ljubljana, kar se tiče vključenosti v globalno gospodarstvo, šele pri zametkih in da jo čaka še dolga pot, da se vključi med mesta, ki kažejo vsaj nekatere značilnosti vključenosti v globalni sistem mest.

5.1.2 Primerjava ekonomske moči Ljubljane in Dublina na podlagi raziskav organizacije Globalization and World Cities (GaWC)

Na osnovi raziskav, ki jih je izvedla raziskovalna skupina v okviru organizacije Globalization and World Cities (v nadaljevanju GaWC), bom na tem mestu primerjala Ljubljano in Dublin na osnovi navzočnosti storitvenih podjetij v določenem mestu, ki delujejo nadvladano. Hkrati ju bom primerjala z Londonom ter Parizom in Frankfurtom, ki ju nekateri analitiki postavljajo ob bok Londonu kot še edini dve mesti, ki bi ju lahko znotraj evropskega prostora oklicali kot globalni⁹. Vsi spodaj navedeni podatki so bili zbrani v letu 2000. Raziskovalci so opazovali 315 svetovnih mest na podlagi navzočnosti sto globalno delujočih storitvenih podjetij, ki delujejo na področju mednarodnega bančništva, financ in oglaševanja. Na podlagi tega so poskušali prikazati, kakšna je pomembnost posameznega mesta znotraj globalne mreže storitev. Naj spomnim, da je prav umik industrije storitvenim dejavnostim v mestu eden izmed ključnih pokazateljev globalizacije mest po Sassenovi in Friedmannu. Z raziskavo so začeli potem, ko so urbani raziskovalci v 80. letih odkrili, da je v tistem obdobju prvič prišlo do prehoda iz mednacionalne na globalno ekonomijo, za katero je značilna visoka integracija globalnih mrež proizvodov in storitev. Hkrati pa se je izkazalo, da imajo nekatera mesta (npr. New York, London in Tokio) znotraj teh mrež vodilno vlogo.

Zaradi pomanjkanja empiričnih podatkov je prišlo pri klasifikaciji svetovnih mest do favoriziranja tistih mest, ki izstopajo na vrhu globalne ekonomske hierarhije mest (glede na velikost in ekonomsko moč), ter do zanemarjanja drugih, ki imajo morda močnejši vpliv na lokalni ravni. Treba se je zavedati dejstva, da imajo globalna mesta trdne položaje znotraj prej omenjene hierarhije, res pa je, da se bodo tudi ostala, srednje velika in manjša mesta, prej ali slej morala spopasti s procesi globalizacije. Zato jih je prav tako treba vključiti v sistem preučevanja, ki bi se izogibal hierarhičnim razporeditvam in bi bil po Taylorju (glej v Witlox in drugi, 2003:1) osnovan na zbiranju specifičnih podatkov ter uporabi raziskovalne tehnike preučevanja, ki bi temeljila na principu mreže. Organizacija GaWC se je prav zato odločila, da bo naredila odločilni korak in je tako začela z uvajanjem novih načinov določanja, merjenja in kvantifikacije podatkov o svetovni mreži mest. Opredelitev svetovne mreže mest po GaWC temelji na formalni delitvi svetovnih mest, ki je zamišljena kot mreža povezav in ne kot hierarhija in na analizi posameznih akterjev, ki soustvarjajo to mrežo povezav.

⁹ V raziskavi GaWC se pod kategorijo globalnih mest pojavljajo še nekatera evropska mesta, vendar jih sama kot taka ne bom obravnavala, saj na podlagi prebrane literature nisem zasledila, da bi jih katerikoli analitik izpostavil kot globalna. Več o tem katera so ta mesta in več o omenjeni raziskavi glej na <http://www.lboro.ac.uk/gawc>.

Taylor je svetovno mrežo mest opredelil kot agregat številnih storitvenih podjetij, ki sledijo logiki strategije o širjenju po globalnem prostoru. Prav ta lokalno-globalno delujoča storitvena podjetja svetovna mesta povezujejo znotraj globalne storitvene mreže. Na podlagi tega je Taylor prišel do sklepa, da korporativen način delovanja teh podjetij vpliva na poslovanje in rast kapitala v nekem mestu, zato si zasluži po mnenju raziskovalcev več pozornosti (glej v Witlox in drugi, 2003:3). Pri raziskavi so raziskovalci vseh 315 preučevanih mest razdelili v tri skupine, London (čeprav izstopa, je prav tako klasificiran kot globalno mesto) pa so v vseh treh primerih izpostavili kot glavno mesto za primerjavo:

- 1) **globalna mesta** (med drugimi Frankfurt, New York, Pariz in Tokio);
- 2) **mesta, ki kažejo nekatere značilnosti globalnih mest** (poleg Dublina so tu še Bologna, Birmingham, Dubai itd.);
- 3) **ostala mesta** (Ljubljana, Bilbao, Bonn, Havana, Jeruzalem itd.).

Na podlagi hierarhije GaWC sta Dublin in Ljubljana uvrščena v različni skupini. Prvega so raziskovalci predstavili kot mesto, ki kaže nekatere značilnosti globalnih mest, Ljubljano pa so uvrstili v kategorijo ostalih mest, ki torej očitno ne kažejo značilnosti globalizacije.

5.1.3 Analiza prisotnosti mednarodnih storitvenih podjetij v Dublinu in Ljubljani

Podatke sem razvrstila v tri razpredelnice, ki prikazujejo delovanje bank, računovodskih ter oglaševalskih podjetij v posameznih mestih in pojasnila, do kakšnih ugotovitev lahko pridemo pri primerjavi Ljubljane in Dublina na osnovi prikazanih podatkov. Londona, ki zagotovo je globalno mesto, v razpredelnicah nisem uvrstila pod kategorijo 1, ker menim, da v primerjavi z ostalimi mesti, ki so predstavljena kot globalna mesta, izrecno izstopa na podlagi gospodarske moči in razvitosti storitvenega sektorja in ga zato v tem primeru obravnavam kot izjemo.

Če najprej pogledamo Tabelo 4, v kateri so avtorji mesta primerjali glede na navzočnost mednarodnih bank s sedežem v Londonu, lahko na tej točki razberemo, da je Dublin v primerjavi z Ljubljano v absolutni prednosti. V Dublinu je namreč navzočih 15 poslovalnic bank, ki delujejo na mednarodni ravni, kar je celo več kot v Frankfurtu (ki ga nekateri uvrščajo med globalna mesta), medtem ko v Ljubljani ne posluje nobena mednarodna banka. Da ima Dublin dolgoletno in razpoznavno kulturo bančništva, je zagotovo posledica

uspešnega ekonomskega razvoja mesta ter močne vloge, ki jo je zaradi slednjega pridobil Dublin's International Financial Center (IFSC) pri Dublin's Custom House Docks.

Tabela 4: Prisotnost mednarodnih bank s sedežem v Londonu v Ljubljani in Dublinu

Rang mesta po GaWC	Ime mednarodne banke/ Mesto	* HSBC	**BARCLAYS	*** Nat West Group	Skupaj v obravnavanem mestu
*	London	29	167	10	206
1.	Frankfurt	1	2	2	5
1.	Pariz	3	52	5	60
2.	Dublin	6	2	7	15
3.	Ljubljana	0	0	0	0

Prirejeno po: GaWC Data Set Table 4.6a Banks with HQs in London, Čehovin

*čeprav je London v originalu uvrščen pod prvo kategorijo, torej kot globalno mesto, ga v tem primeru izpostavljam kot izjemo

** število kontaktnih števil prek faksa

*** število podružnic uvrščenih pod »Group Structure«

Nekateri analitiki trdijo celo, da je Dublin najhitreje razvijajoča se lokacija za finančne storitve, saj naj bi v njem imela sedež več kot polovica večjih svetovnih bank ter drugih svetovno znanih podjetij, ki se ukvarjajo z zavarovalništvom in drugimi finančnimi posli. Do močne vloge Dublina na svetovnih bančniških in finančnih trgih je prišlo predvsem zaradi številnih davčnih in drugih olajšav, ki jih je Irska uvedla za tuje vlagatelje. Poleg tega pa je mestu pomagalo tudi članstvo Irske v EU, dostopnost do mlade in izobražene delovne sile (domače in tuje), moderna infrastruktura ter močna politična podpora (glej spletno stran Dublin: Banking/Asset Financing Information). Vzroke za to, da v Ljubljani ni nobene tuje poslovne banke, je zagotovo treba iskati na področju razvoja slovenskega bančništva. Mavričeva (2003:21-26) je prišla do ugotovitve, da so bile slovenske banke v letu 2000 v večinski lasti domačih vlagateljev (razen NLB in NKBM, ki sta bili v državni lasti), delež tujega kapitala v slednjih pa je znašal le 15,6 odstotka. Večina bank v tuji lasti je spadala v skupino srednje velikih in majhnih bank. Ko je leta 2002 prišlo do privatizacije Nove Ljubljanske banke (NLB), ki je bila prej v celoti v državni lasti, in se je prodalo 39 odstotkov državnega deleža v njej, se je delež kapitala slovenskih bank v tuji lasti v letu 2002 več kot podvojil in dosegel 32,5 odstotka. Kljub temu pa ostaja slovenski bančni trg še dandanes zaprt

do podružnic večjih bank, ki delujejo na mednarodni ravni. Mavričeva je zapisala tudi, da si slovenski bančniki sicer prizadevajo oblikovati močnejše domače banke, pri tem pa ne upoštevajo vedno večje odprtosti svetovnega bančnega trga in povečevanja konkurence na njem. V slovenskem bančništvu je navzoč strah, da bi lahko navzočnost tujih vlagateljev v slovenskih bankah pripeljala do tega, da bi ti podpirali interese tekmecev iz njihove države in jih tako postavljali pred interese slovenskih podjetij. Poleg tega so banke lahko tudi lastniki nekaterih slovenskih podjetij, kar pomeni, da bi z odpiranjem bank navzven v upravo teh družb imenovali tujce, kar spet ni vsem po godu (Mavrič, 2003:27). Ravno v zapiranju slovenskih bank do tujega kapitala lahko iščemo vzroke za to, da Ljubljana na področju bančništva ne kaže razpoznavne mednarodne identitete. V tem primeru zagotovo ni pomanjkanja želje po ustanavljanju podružnic mednarodnih bank v Ljubljani, je pa zato večja težava slovenska nejevolja in strah pred tem, da bi tujci prevzeli slovenska podjetja in bi tako slovenski kapital nosili s seboj v tujino. Treba pa se je zavedati tudi negativnih posledic tako zaprte poslovne kulture. Zapiranje bank in ostalih slovenskih podjetij do finančnih vložkov iz tujine lahko pomeni veliko izgubo za Slovenijo glede pridobivanja novih znanj, mednarodnih zvez ter ustvarjanja kapitalsko močnejših bank in podjetij.

Tabela 5: Navzočnost mednarodnih računovodskih podjetij v Ljubljani in Dublinu

Rang mesta po GaWC	Ime mednarodnega računovodskega podjetja/ Mesto	**	**	***	***	***	Skupaj v obravnavanem mestu	
		KPMG	Coopers & Lybrand	Ernst & Young	Arthur Anderson	Price Waterhouse Coopers	**	***
*	London	313	375	5	4	6	688	15
1.	Frankfurt	90	219	3	2	3	309	8
1.	Pariz	184	110	15	3	8	294	26
2.	Dublin	40	33	1	1	1	73	3
3.	Ljubljana	8	2	1	0	0	10	1

Prirejeno po: GaWC Data Set Table 4.4 Accountancy firms (5 of the big 6), Čehovin

*čeprav je London v originalu uvrščen pod prvo kategorijo, torej kot globalno mesto, ga v tem primeru izpostavljam kot izjemo

** glede na število poklicnih izvajalcev

*** glede na število pisarn

Glede na navzočnost mednarodnih računovodskih podjetij v obravnavanih mestih (Tabela 5), pa je razvidno, da sta tako Ljubljana kot Dublin v velikem zaostanku v primerjavi z ostalimi, v razpredelnici prikazanimi mesti. Iz razpredelnice je razvidno, zakaj so raziskovalci iz GaWC posamezna mesta uvrstili na različne ravni globalne hierarhije mest. Dublin ima s 73 podjetji glede na število izvajalcev štirikrat manj izvajalcev računovodskih storitev na mednarodni ravni kot Pariz in skoraj desetkrat manj kot London. Ljubljana pa je z le 10 poklicnimi izvajalci računovodskih storitev v velikem zaostanku že za samim Dublinom, z ostalimi mesti pa na tem področju nikakor ni primerljiva.

Res pa je, da je Dublin zelo močan na področju bančništva in financ ter informatike in lahko bi rekli, da je za tako majhno mesto dejstvo, da je konkurenčen tudi večjim tekmicam, nezanemarljiv dosežek. Zanimiva pa je ugotovitev, da se je Ljubljana odrezala nekoliko bolje kot Dublin glede na število mednarodnih oglaševalskih agencij v posameznem mestu. Glede na to, da se Ljubljana na podlagi mednarodne prizoriščnosti bank in računovodskih podjetij v mestu ni ravno izkazala, je na tej točki mogoče zaznati preobrat, ki gre slovenski prestolnici zagotovo v prid (Tabela 6). Na podlagi navzočnosti oziroma odsotnosti šestih mednarodno znanih agencij za oglaševanje v posameznem mestu, imajo v Ljubljani svojo podružnice štiri, v Dublinu pa tri mednarodne oglaševalske agencije od šestih. Ker splošnih informacij o stanju oglaševanja v obeh mestih ni bilo na voljo, bom v nadaljevanju na kratko predstavila, kako je s tem na državni ravni.

Tabela 6: Navzočnost mednarodnih oglaševalskih agencij v Dublinu in Ljubljani

Rang mesta po GaWC	Ime medn.oglaš. agencije/ Mesto	Grey Worldwide	DMB&B (MacManus Group)	Lowe Howard - Spink	Saatchi and Saatchi	JWT (Thompson)	Ogilvy & Mather Direct Worldwide	Skupaj v obravnav. Mestu
*	London	1	1	1	1	1	1	6
1.	Frankfurt	1	1	1	1	1	1	6
1.	Pariz	1	1	1	1	1	1	6
2.	Dublin	0	1	0	0	1	1	3
3.	Ljubljana	0	1	1	1	1	0	4

Prerejeno po: GaWC Data Set Table 4.5b Advertising: Nominal Data (presence/absence), Čehovin

*čeprav je London v originalu uvrščen pod prvo kategorijo, torej kot globalno mesto, ga v tem primeru izpostavljam kot izjemo

Legenda: 0 – odstotnost agencije v določenem mestu, 1 – navzočnost agencije v določenem mestu

O'Rourke je glede oglaševanja na Irskem v zadnjih petih letih za Marketing Magazin zapisal, da se je potrošnja na Irskem zelo povečala, hkrati pa se je povečala tudi medijska oglaševalska poraba na makro ravni. Med letoma 1997 in 2001 se je zvišala za celih 92 odstotkov. Pri tem sta bili zelo uspešni dve skupini medijev: oglaševanje na prostem, ki se je povečalo za 176 odstotkov, ter oglaševanje v tisku, ki se je povečalo za 103 odstotke. Med najpomembnejšimi skupinami, ki prispevajo k povečani oglaševalski porabi, so prodajalne, kategorija gradbeništvo/posest, zaposlitveno novačenje, prehrambeni izdelki, mediji in zabava, pijače, izdelki za zdravje in osebno nego itd. Geografske in družbeno-demografske spremembe na Irskem so prav tako kot na ostale storitvene sektorje vplivale tudi na tamkajšnjo oglaševalsko panogo. O'Rourke je še poudaril, da je za ugodne razmere na irskem oglaševalskem trgu zagotovo kriva tudi nizka povprečna starost irske populacije (24 odstotkov prebivalstva ima manj kot 15 let). Mladi namreč sledijo trendom, ki jih narekujejo tržniki in globalna moda.

Prav tako lahko za Slovenijo rečemo, da je v zadnjih desetih letih postala tipično potrošniško usmerjena država. Z osamosvojitvijo v devetdesetih se je slovenski trg odprl, povečala se je kupna moč prebivalstva, hkrati pa so se začela ustanavljati zasebna podjetja, med drugim tudi oglaševalska. Slovenski oglaševalski trg je sicer majhen, a raznovrsten, vedno bolj pa se organizira glede na vzorce v tujini. Tako so v Sloveniji poleg manjših zasebnih agencij navzoče tudi tuje oglaševalske verige in velike neodvisne agencije v domači lasti. Glavni organizator Memefesta (festivala, ki kritizira komercialno oglaševanje in množično potrošnjo) Oliver Vodeb je v intervjuju za prvo izdajo nemške revije Rebelarts dejal, da je oglaševalska scena v Sloveniji sicer zelo močna, a izredno centralizirana in monopolizirana. Vodeb je poudaril tudi, da je za Slovenijo kot majhno državicico izrednega pomena to, da se pri nas vsako leto odvijejo trije večji oglaševalski festivali, vendar med temi nobeden ni lociran v Ljubljani (Zlati boben in SOF se odvijata v Portorožu - Bernardinu in Magdalena v Mariboru). V Ljubljani pa zadnja tri leta poteka prirediteljev ob podelitvi nagrad zmagovalcem mednarodnega festivala nekomercialnega kritičnega oglaševanja Memefest, ki je kljub svoji alternativni naravi izredno pomemben kot nasprotni pol komercialnemu oglaševanju. Poleg tega velja omeniti, da sta študij komunikologije in grafičnega oblikovanja (programa se odvijata v okviru Univerze v Ljubljani) zelo priljubljena med mladimi, kar prav tako nakazuje na to, da ima komercialno oglaševanje na slovenskem zagotovljen podmladek.

5. 2 Migracije kot pokazatelj odprtosti mesta in njegove kulturne raznolikosti

Tomlinson (1999:25), ki je opazoval odnos med pojmom globalizacije in kulture, je kulturo opredelil kot vse »mondene« prakse, ki neposredno vplivajo na življenjski stil posameznika kot zgodbe, skozi katere ljudje interpretiramo lastno eksistenco. Globalizacija pa je pojav, ki vpliva na občutek identitete posameznika, na njegovo občutenje prostora in odnos do njega ter na mnenja, vrednote, hotenja, mite, želje in strahove, ki se razvijejo okrog lokalne skupnosti. Zaradi globalizacije se kulture vse bolj prepletajo in mešajo med seboj, na svetovnih tržiščih se pojavlja podobna ponudba dobrin in storitev, širijo se vere in njihova razpoznavnost.

Pri kulturi je pomen ločevanja lokalnega in globalnega še toliko bolj pomemben. Problem evropskih prestolnic je, da postaja njihova ponudba vse bolj podobna. Postmoderen način življenja vpliva na strukturo globalnega mesta. Znaki in predstave postmodernosti ter urbani način življenja se prilagajajo tendencam kulturne in množične potrošnje. Za globalna mesta je značilno tudi prevzemanje navad in običajev drugih kultur ter restavracije in lokali, ki so v lasti etničnih skupin (kitajska, indijska, italijanska, turška, japonska kuhinja idr.), v katerih se nekateri prebivalci mesta radi srečujejo bodisi zaradi potrebe po potrjevanju lastne svetovljanskosti ali pa zaradi želje po bolj »eksotičnih« okusih.

V sodobnem svetu, predvsem na regionalni ravni, je ocena kakovosti glasbe, literature in drugih umetnost na osnovi geografskega izvora in zgodovinskega pomena »kulturnih proizvodov« vedno večjega pomena. Nasprotno pa se vedno bolj pogosto (predvsem med starejšo ali nacionalno bolj zavedno populacijo) pojavlja zavračanje globalizirane pop-kulture, ki jo predstavljajo preprosti, skomercializirani, lahko poslušljivi proizvodi, ki čez noč zaslovijo in se jih prav tako hitro pozabi (npr. MTV produkcija). Pomembno je poudarjanje pomena kulture na regionalni in lokalni ravni, vendar moramo biti po drugi strani pozorni, da prek poudarjanja lokalne oz. regionalne kulture ne pride do previsoke stopnje lokalne zavesti in s tem do izključevanja drugih kultur in manjšin, ki sočasno prebivajo in oblikujejo neko regionalno oz. lokalno skupnost. Sociolog in kulturni antropolog Appadurai (v Hannigan 2002:3-5) je predstavil pet dimenzij globalnih kulturnih tokov, ki se med seboj prepletajo in ustvarjajo t.i. »imagined worlds« (namišljene svetove), znotraj katerih prebivajo posamezniki in družbene skupine po svetu. Kulturni tokovi, ki so na ravni mesta najbolj razpoznavni so t.i. *etnoscares*. Ti predstavljajo pisano paleto vseh ljudi, ki sestavljajo svet, v katerem živimo: prebivalci mesta, turisti, imigranti, begunci, izgnanci, začasni delavci in druge skupine v

gibanju. Zaradi mešanja kultur v mestih prihaja do popačenih podob stabilnosti v skupnosti ter do spremenjenih sorodstvenih, prijateljskih in poslovnih vezi, hkrati pa do novih vzorcev obnašanja in odprtosti na lokalni ravni. Razmerje med številom avtohtonega prebivalstva v mestu in številom tujega prebivalstva je pomemben pokazatelj odprtosti mesta. Kulturno razlikovanje je odraz globalno–lokalnega razvoja, ki ga je treba upoštevati v sedanjih in prihodnjih urbanističnih praksah. V večjih mestih prihaja do socialne, etnične, spolne segregacije in do drugih diskriminatornih praks, ki jih je treba reševati sproti, ter poskrbeti za lažjo integracijo etničnih manjšin in imigrantov v mestni vsakdan. Ti namreč bogatijo družbeno in kulturno življenje mesta, ponekod pa so postali pomemben del urbane identitete mesta. Appadurai je ugotovil tudi, da dela kulturna raznolikost mesto bolj privlačno za mednarodna vlaganja in turizem, treba pa je upoštevati, da se politike sprejemanja imigrantov ter vključevanja etničnih manjšim v družbo med evropskimi državami razlikujejo.

Kot je poudaril Koolhaas (1999:14), je za postmoderno »generično« mesto¹⁰ značilna multietična sestava prebivalstva (37% Kitajcev, 27% Latinoameričanov, 12% belcev, 8% temnopoltih, 6% nedoločenih in 10% ostalih). Z odpiranjem mesta navzven in sprejemanjem zunanjih vplivov se diferenciacija v samem mestu večja. In če Koolhaasovo delitev glede na etnično pripadnost jemljemo zgolj kot reprezentativen primer sestave prebivalstva v globalnem mestu, bi lahko trdili, da je ta kulturno izredno pisana. Z dotokom etničnih manjšin v mesto se kulturna raznolikost mesta večja, ljudje, ki v mestu živijo, pa postajajo bolj odprti za zunanje vplive, se jim prilagajajo in podreajo, čeprav včasih le v smislu »trenda« (španski večeri, indijska hrana, joga ...). Negativna posledica večanja kulturne raznolikosti pa je ta, da se skupaj z njo večajo tudi kulturne neenakosti znotraj neke družbe.

Pri urbanemu mreženju se oblikujejo urbani tokovi. Te tokove lahko oblikujejo različni dejavniki, pri migracijah pa je izpostavljen predvsem človeški dejavnik, torej fizično prehajanje posameznika iz prostora v prostor zaradi različnih potreb (počitnice, izobraževanje, zaposlitev). S padcem meja, predvsem znotraj EU, so se za ljudi odprle nove možnosti. Vendar se kljub temu imigranti v gostujoči državi pogosto znajdejo v vlogi zunanjega sovražnika. Za nekatere »lokalce« je njihov »vdor« v avtohtono in unikatno kulturo lokalne skupnosti nesprejemljiv in predrzen, zaradi česar začne prihajati do notranjih neskladij. Zato

¹⁰ Po Koolhaasu (1999:8) je generično mesto: »mesto, ki je osvobojeno ujetništva središča, prisilnega jopiča identitete. Je mesto brez zgodovine in ne potrebuje vzdrževanja. Če postane premajhno se pač razširi, če se postara, se samo uniči in obnovi.«

se začnejo imigranti med seboj še bolj združevati, prepad med imigranti in lokalno skupnostjo pa postaja vse večji.

Evropa je sicer izredno zanimivo območje za opazovanje pojma migracij in pojava etničnih manjšin v mestih, saj je to multikulturno in multijezično območje, kjer si želijo vsi narodi enakopravnosti in ohranjanja lastne kulture ter odprte meje. Po drugi strani pa je, ravno zaradi teh želja po kulturni raznolikosti in ohranjanju edinstvenosti znotraj članic, EU najbolj zaprta pri sprejemanju imigrantov tako iz držav članic EU kot tudi tistih, ki se nahajajo zunaj evropskih meja. Princip načela prostega pretoka delovne sile je s tem popačen. »V Evropi se ščitenje etnične, narodne ali nacionalne prvobitnosti pojavlja predvsem kot obramba pred motečimi elementi od zunaj.« (Zavratnik Zimic S. in drugi, 2003:7).

Velikokrat prihaja tudi do izkoriščanja priseljencev, saj so pripravljene opravljati isto delo kot »domačini« po nižji ceni, delajo v neprimernih delovnih razmerah, niso zavarovani in velikokrat delajo v sklopu neformalne ekonomije. Sassenova (v Koolhaas in drugi, 1999:42) pravi, da sta globalni kapital in imigrantska delovna sila dve kategoriji, ki med seboj tekmujeta v globalnem mestu, saj imamo na eni strani precenjeno moč kapitala, na drugi strani pa podcenjene delavce. Poleg tega je prost pretok ljudi še bolj izpostavil pojav »bega možganov«. Ekonomski velikani iščejo perspektiven kader povsod po svetu in tako jemljejo nacionalnim državam dragoceno znanje. Imigracije in urejanje zadev, povezanih z imigranti, lahko zelo resno vplivajo na ekonomski in socialni položaj v neki državi. Pokazatelj, ki sem si ga zastavila kot glavnega pri analizi sestave prebivalstva Dublina in Ljubljane, je osnovan na vzorčnem primeru prebivalstvenega svetovljanstva in mobilnosti populacije, ocenila pa ga bom na podlagi deleža in strukture tuje populacije v obeh mestih.

5.2.1 Primerjava Ljubljane in Dublina na podlagi deleža tujega prebivalstva

Po podatkih organizacije Urban Audit je delež tujega prebivalstva iz ostalih evropskih ter neevropskih držav v Dublinu v letu 2001 znašal 13 odstotkov (64.452 oseb) celotne populacije Dublina, medtem ko je bilo na koncu leta 2004 po Statističnem letopisu Ljubljane, v Ljubljani skupno prijavljenih 11.854 tujcev s stalnim oz. začasnim prebivališčem, kar znaša 4,4 odstotka celotne populacije našega glavnega mesta. Težava pri zbranih podatkih je, da niso popolnoma primerljivi zaradi leta, ko so bili zabeleženi, ter zaradi tega, ker pri tujih prebivalcih v Dublinu ni jasno, ali teh 13 odstotkov tujcev predstavljajo le tisti, ki imajo prijavljeno stalno prebivališče v Dublinu, ali tudi tisti, ki tam prebivajo začasno. Za nobeno od mest pa ni bilo na voljo podatkov o strukturi tujih prebivalcev glede na državo izvora. Iz navedenih virov lahko razberemo le, da je delež tujcev v razmerju s populacijo v posameznem mestu v Dublinu večji kot v Ljubljani, napovedali pa so, da se bo njihovo število v irski prestolnici do leta 2012 še povišalo in bo doseglo vrednost 20 odstotkov populacije. Za Ljubljano nisem zasledila nobene napovedi o povečanju števila tujega prebivalstva v naslednjih letih.

Irska je dežela z dolgoletno tradicijo izseljevanja. Najvišjo stopnjo izseljevanja so na Irskem zabeležili med letoma 1871 in 1926, po 2. svetovni vojni (1951-1961) in v 80. letih. Med emigranti je bil največji delež sezonskih kmetijskih delavcev, gradbenikov, žensk ter tovarniških delavcev. Zaradi revščine in pomanjkanja jih je največ emigriralo v bližnjo Veliko Britanijo ali v Ameriko. Še dandanes naj bi po svetu živelo več kot tri milijone ljudi z irskim potnim listom. Pravijo da so Irci prav zaradi lastne zgodovine migracij toliko bolj odprti do imigrantov. Za imigriranje v Dublin se je večina tujcev odločila iz ekonomskih razlogov, drugi so iz svojih dežel odšli zaradi političnih vzrokov (državlanske vojne, poboji, nespoštovanje temeljnih človekovih pravic in svoboščin), tretji pa so v Dublin prišli zaradi študija. Irci se imigrantov niso ustrašili in so zakonodajo priredili tako, da ni nobena stran prikrajšana. Res pa je, da je zaposlovanje tujcev dovoljeno le na tistih področjih, kjer je opazno pomanjkanje domače delovne sile – to pa so predvsem storitve.

Vsak tujec, ki se želi zaposliti na Irskem, mora ustrezati določilom, ki so zapisana v »Employment Permits Act«. Posedovati mora tudi delovno dovoljenje ali delovno vizo, ki jo lahko pridobi šele na Irskem ob predložitvi osebnih dokumentov (oz. že prej le v primeru, da ima že priskrbljeno pogodbo s katerim od irskih podjetij), dokazila o tem, kje bo prebival v

času, ki ga bo tam preživel, ter namenu obiska. Delovna dovoljenja so vezana na dovoljeni čas obiska države in načeloma veljajo za obdobje enega leta, mogoče pa jih je naknadno podaljšati, medtem ko so delovne vize vezane na čas, ki ga lahko tujec preživi v državi, ki je prvotno omejen na tri mesece, nato pa lahko imigrant zaprosi za podaljšanje. Pri študentih se študentska viza podaljšuje v skladu s časom študija v državi. Dublin je tipičen primer multikulturnega mesta, ki se ponaša z visokim deležem tujega prebivalstva. Tujci so pomemben element mestnega družbenega življenja saj se zaposlujejo v pubih in drugih storitvenih dejavnostih (uspešnejši tudi znotraj sektorjev elektronike in informatike), odpirajo svoje restavracije, prav tako pa so v Dublinu že začela nastajati določena območja, kjer priseljenci živijo in se družijo. Le prek ljudi lahko mesto okrepi svojo svetovljanskost in s tega vidika se lahko Ljubljana od Dublina marsikaj nauči. Zaradi povečanja imigracijskih tokov po vsem svetu se zagotovo tudi Slovenija in z njo Ljubljana ne bosta mogli izogniti trendu priseljevanja tujcev. Zato se bosta morali na nove razmere, ki jih bo prineslo odprtje meja, pripraviti z oblikovanjem takšnih politik, ki bodo zadovoljevale potrebe vseh tipov imigrantov (ekonomskih, političnih, beguncev, azilantov itd.).

Res je, da se v zadnjih letih povečuje število tujih študentov, ki prihajajo v mesto prek programov Erasmus in Leonardo da Vinci, ki ponujata možnost šolanja oz. delovne prakse v drugi državi. Treba pa je upoštevati dejstvo, da v mestu ostajajo le za kratek čas. Poleg teh dveh skupin so tukaj še tuji prostovoljci, ki so razpršeni po Sloveniji in jih je v Ljubljani še vedno zelo malo. Največja koncentracija tujcev-prostovoljcev v Ljubljani je na Metelkovi in v drugih socialnih ustanovah, kjer pa imajo velike težave z jezikom. Prav tako se težava z jezikom pojavlja pri študentskih izmenjavah, saj pri nas predavanja večinoma potekajo v slovenščini. Profesorji sicer tujim študentom omogočajo konzultacije, na katerih jim pojasnijo, kaj se od njih zahteva, kar je seveda hvale vredno, ne zagotavlja pa nujno kakovostnega izobraževanja. Študentje, delavci na praksi in prostovoljci so le nekatere izmed skupin imigrantov, ki so prisotne v Ljubljani, a so najbolj opazne. Težava je le v tem, da v mestu prebivajo le krajši čas, zato v samo družbeno življenje mesta posegajo le do določene mere. Visok delež tujcev v Ljubljani prav tako predstavljajo priseljenci iz nekdanjih jugoslovanskih republik, ki so se na območje Slovenije množično naseljevali med drugo polovico 70. do sredine 90. let.

5.2.2 Vpliv imigrantov na družbeno življenje v mestu (primer nigerijske skupnosti v Dublinu)

Število tujcev v mestu in njihova integracija sta po moji oceni zelo pomembna pokazatelja razvoja in večje odprtosti mesta. Dublin je zagotovo pojem etnično pisanega mesta, kjer ljudje z vseh koncev sveta bivajo in delajo v sožitju, neke vrste »mali London«, v katerem je proces migracij navzoč že vrsto let in se očitno kaže v vsakdanjem življenju. Tujci so v Dublinu dodobra integrirani v mestno družbeno življenje. Hkrati pa ni mogoče zanikati dejstva, da je visok odstotek tujcev v mestu že začel sprožati negativne odzive nanje. Rezultati ankete o (ne)sprejemanju imigrantov so pokazali, da se slednji spopadajo z različnimi težavami pri integraciji na delovnem mestu, v šoli ter v širši družbi. Anketa o poznavanju rasizma, ki jo je leta 2003 izvedla organizacija Irish Market Surveys (IMS), pa je pokazala, da je kar 576 (48 odstotkov) od 1200 vprašanih izrazilo mnenje, da je irska družba rasistična.

Etnične skupine, ki jih je mogoče zaslediti v Dublinu, predstavljajo Afričani, Kitajci, Filipinci, Indijci in Italijani. Pripadniki teh skupin se družijo med seboj in imajo aktivno vlogo v družbenem življenju mesta. Imajo svoje pevske zборе, časopise, športne klube, specializirane trgovine (z indijsko, kitajsko, afriško hrano oz. začimbami), restavracije, profesionalna združenja, praznujejo svoje praznike (npr. Dublin Chinatown festival) itd. Poleg teh pa se je s širitvijo EU na Irskem povečalo tudi število imigrantov iz Poljske, Litve, Latvije, Slovaške in Češke. Največji in najbolj opazni imigrantski skupnosti v Dublinu sta afriška in kitajska. Od leta 1990 naj bi se število Afričanov v Dublinu povečalo do te mere, da so Dublinčani ulico Parnell Street in okoliš, v katerega so se začeli množično priseljevati, preimenovali v »Little Africa«. V tej ulici imajo Afričani svoje trgovine, kjer ponujajo dišave, začimbe in druge proizvode afriškega porekla, posebne pa so tudi zato, ker njihova postavitve (prodajni pult v prvem delu trgovine in prostor za druženje v ozadju) nakazuje na to, da so v prvi vrsti namenjene druženju med predstavniki afriške skupnosti, nakupovanje pa je njihova sekundarna funkcija, kar je marsikateremu Zahodnjaku nenavadno (Spiller, 1998:2). V delu Dublina, ki so ga množično naselili Afričani in v katerem je tudi edina odprta tržnica v mestu, so se v zadnjih letih začeli priseljevati tudi Kitajci. Kar polovica od vseh Kitajcev, ki žive na Irskem, prebiva v Dublinu, njihova skupnost pa naj bi bila tako velika, da je kitajščina (tako kot španščina v Miamiu) postala celo drugi jezik mesta.

Zanimiv primer so tudi priseljenci iz Nigerije, ki predstavljajo največjo število imigrantov iz afriških držav v Dublinu. Avtor Julijus Komolafe je v sklopu raziskave *Searching for Fortune: The geographical Process of Nigerian migration to Dublin* intervjuval 54 ljudi med 15 in 64 letom, ki živijo in delajo v Dublinu. Večina njihovih prednikov se je v mesto preselila kmalu po irskem gospodarskem razcvetu, ko so se v Dublinu začela odpirati razna podjetja, ki so iskala novo delovno silo. Potem ko so prvim generacijam priseljencev sledile še njihove družine, je začela populacija Nigerijcev postajati vedno večja in v teku let vse bolj integrirana v mestni vsakdan. Njena navzočnost je začela vplivati na zasebne in javne prostore v mestu. Nigerijski imigranti so začeli odpirati svoje trgovine, frizerske salone in lokale, v katerih se tudi družijo. Pridobili so celo prostore, kjer lahko izvajajo svoje verske obrede. V severnem predelu (Moore Street) Dublina imajo svoje okrožje, vsak dan pa jim lokalni radio eno uro dnevno omogoča predvajanje nigerijske glasbe. Komolafe je ugotovil, da je posledica dolgoletnih migracij na Irsko (predvsem na primeru Nigerijcev) ta, da so začeli imigranti odločno in očitno posegati v družbeno življenje v mestu in ga vidno spreminjati, kar je pomemben kazalec globaliziranosti mesta.

V nasprotju z Dublinom pa je Afričanov v Ljubljani malo, natančno število ni znano, iz neuradnih virov pa naj bi jih bilo nekje med 20 in 30. V družbeno življenje mesta ne posegajo tako očitno, kot se to dogaja v Dublinu, in so tudi manj vidni v javnem življenju. Ker je Ljubljana le pri zametkih sprejemanja tujcev in njihove integracije, se mi je zdela ta točka primerjave izredno zanimiva in kontrastna, a konkretnjših podatkov, ki bi bili povezani z samo strukturo ter vplivom, ki ga imajo tujci v obeh mestih, ni bilo na voljo.

5.3 Vpliv turizma na urbani razvoj Ljubljane in Dublina

V sodobnem svetu je pomen gibanja, prehajanja med prostori in potovanj pridobil na veljavi predvsem zaradi razvoja transportnih tehnologij, ki omogočajo hitro prehajanje med prostori po razmeroma nizkih cenah. Zaradi krajšanja fizičnih razdalj glede na časovno komponento se je povečala želja posameznika po gibanju, širše razsežnosti pa pridobil tudi urbani turizem. Turizem je ena izmed glavnih *mestotvornih* dejavnosti, kar pomeni, da omogoča pritekranje denarja v občinsko blagajno. Najpestrejši in najbolj raznolik je sestav turistov prav v mestih. Mušič (v Vogeltnik in drugi, 1994:2) je mnenja, da je za tuje goste v mestu najbolj privlačno historično jedro, sledita pa mu osrednje poslovno območje (ki je lahko locirano v centru ali izven njega) ter parkovne oz. rekreacijske površine.

Mušič poudarja, da ima turizem v razvoju mesta več vplivov. Poleg gospodarskih, ki jih merimo s številom zaposlenih, z neposrednim ali posrednim dohodkom ter z vzpodbudnimi učinki na druge sektorje, lahko opazujemo tudi socialne učinke, ki se kažejo kot socialna varnost. To nudi sezonska ali stalna zaposlitev, širjenje medčloveškega razumevanja, obvladovanje tujih jezikov ter spoznavanje tujih kultur. Vpliv turizma na razvoj mesta pa je viden tudi glede na to, kakšen je njegov vpliv na sam prostor, zlasti na področju varstva okolja. Avtor opozarja, da se negativni prostorski vplivi turizma v mestih kažejo predvsem na področju prometa, ki so lahko posledica prevelike avtomobilske gneče, problemi parkiranja ter neurejenega mestnega prometa. Večinoma pa naj bi se prostorski vplivi kazali kot pozitivni, saj naravnost na turizem v mestu pospešuje sanacijske in olepševalne akcije v mestu, kar se kaže skozi prenovo starih mestnih jeder ter revitalizacijo kulturnih spomenikov. Večji kot je interes tujcev za obisk mesta, večji je interes občine, da ohranja krajevno izvirnost, nudi pestro ponudbo ter številne drobne razlike, ki bogatijo doživetja obiskovalcev (Mušič v Vogelnic in drugi, 1994:3-4).

Ker pa sta glavni mesti, ki ju preučujem, evropski prestolnici in so prav glavna mesta držav ena izmed obvezni turističnih postojank v vsaki državi, bom najprej na kratko orisala položaj turizma na državni ravni v Sloveniji in na Irskem. Po podatkih Svetovne turistične organizacije (glej Compendium of Tourism Statistics 2004) je v letu 2002 Slovenijo obiskalo 1.302.000 tujih turistov (95 odstotkov iz evropskih držav). Kar 61 odstotkov se jih je za obisk Slovenije odločilo zaradi dopusta, ostalih 17,5 odstotka iz poslovnih razlogov, 21,5 odstotka pa je navedlo druge vzroke za obisk. Irsko je medtem v letu 2002 obiskalo 6.476.000 tujih turistov. Tistih ki so se za obisk »zelene dežele« odločili predvsem zaradi turističnih vzrokov, je bilo 44,5 odstotka, zaradi poslovnih razlogov je Irsko obiskalo 26,5 odstotka tujih turistov, druge razloge za obisk pa je navedlo 29 odstotkov obiskovalcev.

Na podlagi primerjave števila nočitev tujih gostov glede na število prebivalcev posamezne države¹¹ sem ugotovila, da se je v letu 2002 za obisk Irske odločilo kar 161,5 turista na 100 prebivalcev, za obisk Slovenije pa se je v istem letu odločilo 65,1 turista na 100 prebivalcev. Iz tega izračuna je razvidno, da Slovenija kot turistična država v primerjavi z Irsko še ni dovolj razpoznavna. Glede na to me zanima, kako je s turistično razpoznavnostjo slovenskega

¹¹ Ker nisem našla primerljivih podatkov za populacijo posamezne države iz leta 2002 sem kot osnovo za izračun vzela hipotetični vrednosti o številu prebivalstva: Slovenija 2.000.000 prebivalcev, Irsko 4.000.000 (vrednosti se približujejo Eurostatovi oceni populacije obeh držav iz leta 2003).

glavnega mesta v primerjavi z Dublinom. Se državna statistika odraža tudi na ravni mesta? Turistično prizoriščnost Ljubljane in Dublina bom opredelila na podlagi turistične privlačnosti in dostopnosti posameznega mesta. Opazovala bom dva pokazatelja:

- 1.) število obiskov in nočitev tujih gostov
- 2.) razpoznavnost Ljubljane in Dublina na podlagi spletne strani.

5.3.1 Število obiskov in nočitev tujih gostov

Po Statističnem letopisu Ljubljane so leta 2003 zabeležili (glej Tabelo 7), da je ljubljansko mestno območje obiskalo skupaj 214.442 gostov, od tega je bilo 91 odstotkov tujcev, med katerimi so prevladovali Italijani (13 odstotkov vseh tujih gostov), sledijo jim Nemci (10 odstotkov), na tretjem mestu pa so bili gosti iz Velike Britanije (7,1 odstotka). Dublin pa je v letu 2003 obiskalo skupaj 4.508.000, od tega približno 80 odstotkov tujcev, med katerimi je bilo največ Britancev (52 odstotkov), sledijo jim turisti iz drugih evropskih držav (26 odstotkov), 16 odstotkov pa je bilo Američanov. V primerjavi s Slovenijo se tako skoraj 20 odstotkov Ircev odloča za oddih v prestolnici, medtem ko se za preživljanje oddiha v prestolnici odloči za polovico manj Slovencev (10 odstotkov), pa še to najverjetneje večinoma iz poslovnih ali izobraževalnih razlogov (predavanja, seminarji, sejmi).

Glede na podatke o nočitvah tujih gostov (Tabela 7, točka 2) v letu 2003 ugotovimo, da so slednji v mestu prenočili le 2,1 dneva in se nato po vsej verjetnosti odpravili na ogled drugih slovenskih krajev ali pa so nadaljevali s potovanjem v katero izmed sosednjih držav. Medtem pa se turisti pri obisku Dublina odločajo za daljši čas nastanitve. Za obisk irske prestolnice, ki je sicer po površini večja od Ljubljane, se tujci po podatkih iz leta 2003 glede na število nočitev odločajo v povprečju za obdobje 4,6 dneva. Na podlagi primerjave povprečnega števila nočitev v letu lahko ugotovimo, da je število nočitev v Dublinu za več kot dvakrat višje kot v Ljubljani, kar kaže na to, da ima Dublin očitno višjo turistično prizoriščnost kot Ljubljana. Hočevar (1995:137) je v svojem delu o hierarhijah in omrežjih mest prikazal vzorčni primer nadslovenske turistične prizoriščnosti za nekatera evropska mesta na podlagi števila ležišč, števila domačih in tujih gostov v mestu ter glede na število nočitev. Ugotovil je, da je Ljubljana leta 1994 s povprečjem 2,4 nočitve spadala v skupino evropskih mest s solidno turistično prezentnostjo.

Tabela 7: Število obiskovalcev Dublina in Ljubljane glede na sestavo tujih in domačih gostov v letu 2003

1) Sestava tujih in domačih gostov v določenem mestu v letu 2003 glede na bivališče	DUBLIN	LJUBLJANA
Velika Britanija	1.798.000	13.903
Italija	-	25.433
Nečija	-	19.912
Ostala Evropa	922.000	**119.565
ZDA	551.000	10.570
Druge neevropske države	173.000	5.667
Skupaj vsi tuji turisti	3.444.000	195.050
Domači gostje	893.000	19.392
*Severna Irska	171.000	-
SKUPAJ	4.508.000	214.442
2) Povprečno število nočitev tujih gostov	4,6 dneva	2,1 dan

Vira: <http://trade.visitdublin.com/trade/detail/default.asp?ID=160> in Statistični letopis Ljubljane 2004

*Pri Dublinu se goste iz Severne Irske obravnava kot domače, čeprav spada slednja pod Veliko Britanijo

**V Statističnem letopisu Ljubljane 2004 so pod »Ostala Evropa« navedene tudi države bivše Jugoslavije

Kot evropsko povprečje porabe nočitvenih dni je Hočevar glede na Van den Bergove ugotovitve navedel mejo 2,06 nočitve, največje število nočitev pa je v takratni primerjavi dosegel London (5,62 nočitve)¹². Če bi Van den Bergovo povprečje vzela kot osnovo za primerjavo rezultatov, bi lahko rekla, da Ljubljana v letu 2003 s povprečjem 2,1 nočitve ohranja solidno turistično reprezentativnost, Dublin pa se z 4,6 nočitve v letu 2003 približuje evropskim mestom, ki so glede števila nočitev v samem vrhu. Turizem je v Dublinu dobro razvit in v zadnjih petih letih ne kaže večjih upadanj v številu obiskovalcev, Ljubljano pa presega v številu nočitev ter letnem številu obiskovalcev. Po statistikah Lonely Planeta je Dublin ena izmed najbolj priljubljenih turističnih destinacij v Evropi. Rastoča ekonomija mesta je vplivala tudi na razvoj turističnih dejavnosti. Po gospodarski konjunkturi so Dublinčani obnovili mnoga zgodovinska območja v mestu, na severu in jugu mesta so se pojavili nakupovalni centri, center mesta pa je prepreden z restavracijami, tipičnimi pubi in

¹² Več o tem v Hočevar 1995: 132-137.

nočnimi klubi. Poleg tega ima Dublin bogato kulturno zaledje (še posebej na področju literature), po mestu pa so razpršeni tudi številni muzeji, ki so večinoma brezplačni. Skozi vse leto pa se v mestu dogajajo razni festivali, branja in koncerti. Poleg tega so turistične agencije poskrbele za dobro promocijo Dublina v svetu. Ker obljube niso daleč od pričakovani povprečnega turista, Dublin kljub visokim cenam ohranja položaj enega izmed bolj obiskanih evropskih mest. Čeprav ga Ljubljana zaenkrat še ne dohaja, je treba na tej točki dodati, da tudi slovensko glavno mesto v zadnjih letih preseneča, saj število obiskovalcev (predvsem tujih) v zadnjih letih vidno raste. Slovenska tiskovna agencija (STA) je avgusta 2005 poročala o tem, da je Ljubljano - ob upoštevanju ocene, da Turistično-informacijski center (TIC) obiše vsak deseti turist v prestolnici - v prvih sedmih mesecih leta 2005 po oceni Zavoda za turizem Ljubljana obiskalo že več kot milijon turistov. Kot so še dodali na zavodu, je bilo v Ljubljani do konca julija realiziranih 268.637 nočitev, kar je za 9,3 odstotka več kot v istem obdobju lani.

5.3.2 Razpoznavnost Ljubljane in Dublina na podlagi spletne strani

Predvsem Castells poudarja vlogo tehnologije pri širjenju informacij iz prostorov krajev v prostore tokov. Pri tem ima v zadnjem desetletju pomembno vlogo razmah interneta, ki predstavlja nov prostor kroženja in dostopa do informacij. Antikaisen je ob svojih raziskavah prišel do sklepa, da mora mesto v skladu z razvojem tehnologije in novih možnosti povezovanja iz transakcijskega mreženja kot strategije povezovanja preiti na višjo raven, kar zanj predstavlja »omrežno identiteto mesta« (Antikaisen v Hočevar, 2000:116). Mesto svojo nadsionalno razpoznavnost krepi tudi s tem, da prek kakovostne in uporabnikom prijazne spletne strani omogoča dostop do čim večjega števila informacij širšim množicam. S tem se odpira navzven in na osnovi mreženja ustvarja operacionalne pogoje za vključevanje v interurbane ter transurbane tokove.

Na spletni strani City mayors je bila objavljena ocena spletnih strani 130 evropskih mest v obdobju med letoma 2002 in 2003. Sodniki iz petih evropskih držav (Avstrije, Švice, Nemčije, Italije in Velike Britanije) so na podlagi petih meril, poleg nagrade za najboljšo spletno stran evropskega mesta, podelili še pet dodatnih nagrad. Podelili so nagrado za najboljšo stran glede na merilo uporabnosti za domačine, najboljšo stran na podlagi uporabnosti za turiste ter najboljšo stran za uporabnost pri sklepanju poslov, četrta nagrada je bila vezana na vizualno podobo spletne strani, peta pa na inovativnost. Absolutni zmagovalec,

imetnik najboljše spletne strani, je bil danski Copenhagen (www.kobenhavn.dk). Med tistimi, ki so osvojili nagrade iz drugih kategorij, pa je bilo poleg skandinavskih omenjenih tudi veliko nemških mest, med katerimi je izstopal Berlin (www.berlin.de), ki je osvojil drugo mesto v glavni kategoriji, pri vrhu pa sta se znašla tudi Dunaj (www.wien.at) in Barcelona (www.bcn.es).

Na tej lestvici se s svojo spletno stranjo nista izkazali ne Dublin (www.dublincorp.ie) ne Ljubljana (www.ljubljana.si). Irsko glavno mesto je zasedlo 86. mesto, medtem ko je Ljubljana pristala na 128. mestu med 130 kandidati. Dobra spletna stran je bistvena za mednarodno razpoznavnost mesta, za privabljanje tujih gostov, študentov ter potencialnih tujih vlagateljev. Po moji oceni sta si strani vsebinsko zelo podobni, saj obe omogočata uporabniku, da si prebere nekaj osnovnih podatkov o mestu (zgodovina, razvoj, zanimivosti, zemljevidi) pod rubriko predstavitev mesta. Meščani imajo na voljo svojo rubriko, kjer so objavljene tekoče novice o stanovanjih, stanju okolja, urbanizmu. Prav tako se na obeh straneh predstavljata mestni občini ter rubrika o gospodarstvu in turizmu v mestu. Spletna stran Dublina je na voljo v dveh jezikih, angleškem in keltskem, vendar sem ob tem, ko sem poskušala pregledati stran v keltskem jeziku, naletela na tehnično težavo, saj so bila le imena rubrik in naslovi člankov v keltskem jeziku, ostala vsebina pa je bila v angleščini. Spletna stran Ljubljana na uvodni strani sicer nakazuje, da naj bi bila v slovenskem in angleškem jeziku, vendar žal v angleščino niso prevedene vse vsebine. Tako si lahko tuji uporabnik spletne strani, ki ga zanima obisk Ljubljane, prebere le nekaj splošnih informacij o mestu ter rubriko, namenjeno turizmu. O gospodarstvu v Ljubljani ali delovanju mestne uprave pa ničesar ne more izvedeti npr. tuji poslovnež, ki ga zanima, kakšne so možnosti investiranja v ljubljansko gospodarstvo. Težave pri pridobivanju informacij o mestu pa imajo tudi tuji študenti.

Če hoče mesto postati razpoznavno, mora slediti trenutnim trendom in si težko privoščiti tako površinsko razpoznavnost v svetu. Vsebino spletne strani je treba v celoti prevesti v angleški jezik in ji dodati morda še več aktualnih tematik, s poudarkom na kulturnem razvoju Ljubljane. Dublin ima kot angleško govoreče mesto prednost zgolj v tem, da so informacije same po sebi dostopne večjemu globalnemu krogu. Nimajo potrebe po prevajanju informacij, morajo jih zgolj objavljati. Glede na to, da je angleščina njihov uradni jezik, pa bi se vseeno lahko malce bolj potrudili z vsebinami, saj je Dublin mesto, ki ima veliko za povedati. Ker pa je ima Dublin zelo dobro turistično promocijo, poleg tega pa ga ljudje po svetu poznajo še po

drugih stvarih (npr. velikih literatih, pomembnem pristanišču itd.), zanj pomanjkljiva spletna stran ne pomeni nujno izgube morebitnih vlagateljev in obiskovalcev, večjo težavo pa to predstavlja za Ljubljano. Z malo truda bi lahko dosegli, da bi se s pomočjo internetne tehnologije (v smislu bolj kakovostne spletne strani) razpoznavnost slovenskega glavnega mesta dvignila na globalni ravni, saj je to nujno potrebno, če si želi Ljubljana zagotoviti trdnejšo omrežno identiteto v mednarodni mreži tokov.

5.4 Število nadsacionalnih letalskih povezav

Če se za trenutek z lokalne turistične ravni vrnemo na državno, je pri obravnavi tega kazalnika pomemben in zanimiv podatek, da je - po podatkih Svetovne turistične organizacije (glej Compendium of Tourism Statistics 2004) - na Irsko kar 69 odstotkov tujih gostov v letu 2002 pripotovalo z letalom. V Sloveniji pa je ta odstotek občutno nižji in znaša 18,5 odstotka. Turisti se v Slovenijo raje pripeljejo z avtomobilom (v skoraj 80 odstotkih primerov), čemur zagotovo botruje geografska lega obeh držav, saj je Irska otok in so letalske povezave zagotovo najhitrejši in najudobnejši način potovanja v to državo. Slovenija pa je celinska država, ki jo v geografskih učbenikih še zmeraj omenjajo kot pomembno »tranzicijsko deželo«, kot most med zahodno in vzhodno Evropo ter kot pomembno povezavo predvsem severnih in zahodnih dežel z državami nekdanje Jugoslavije. Pa tudi Ljubljana je znana kot »vozlišče povezav«, saj s svojo centralno pozicijo predstavlja samo srce vseh slovenskih prometnih povezav, s poudarkom na cestnem prometu.

Tako Ljubljana kot Dublin imata svoje letališče, ki je v obeh primerih manjše in locirano zunaj mestnega središča. Vloga letalskega prometa pa je na Irskem še toliko bolj pomembna, saj se večina potnikov, ki vstopajo v državo, odloča zanj. Na podlagi seznama letališč v iz leta 2001 (glej v Dublin City Profile 2002), s katerimi je imelo letališče Dublin redne povezave, je to povezano s skupaj 61 letališči, od tega 53 evropskimi in osmimi ameriškimi. Ljubljansko letališče Brnik ima po tekočih podatkih, ki so objavljeni na spletni strani letališča, sklenjene redne povezave s 26 mesti, med katerimi je 15 držav članic Evropske unije, 11 ostalih pa predstavljajo mesta iz držav nekdanje Jugoslavije ter mesta iz ostalih neevropskih držav (Tabela 8). V primerjavi z dublinskim letališčem nima ljubljansko nobene redne povezave z ameriškimi mesti. Po drugi strani pa dublinsko letališče nima sklenjene nobene redne povezave z ostalimi »neevropskimi« mesti, s katerimi je povezan Brnik. Naj omenim še

podatek, da na dublinsko letališče redno leti 31 letalskih družb, medtem ko jih na Brnik leti le sedem.

Tabela 8: Število rednih povezav Brnika in letališča v Dublinu z letališči po svetu

Število rednih povezav/ Letališče	Evropska mesta	Ameriška mesta	Ostala mesta
Letališče Dublin	53	8	-
Ljubljana – Brnik	15	-	*11

*ta mesta predstavlja 7 mest iz držav nekdanje Jugoslavije in 4 druga mesta zunaj EU in Amerike

Vira: <http://www.lju-airport.si> in <http://www.dublin-airport.com>

Leta 2004 je bilo na dublinskemu letališču registriranih 17.100.000 potnikov, na ljubljanskem Brniku pa le 1.048.238, kar je več kot šestnajstkrat manj kot v Dublinu. Bonneville meni, da je treba za solidno ugotovitev o mednarodni zračni mobilnosti šteti mesta z nad deset letalskimi potniki na deset prebivalcev (Bonneville v Hočevar, 1995: 139). Ljubljana glede na omenjene podatke tega merila ne dosega, saj je razmerje med letalskimi potniki in prebivalci v mestu enako 3,9 potnikov na deset prebivalcev. Zato pa to merilo izpolnjuje Dublin, v katerega prileti kar 34,5 potnikov na 10 prebivalcev. Na podlagi števila potnikov znotraj mednarodnega letalskega prometa je ponovno mogoče razbrati, da je Dublin bolj odprt navzven kot Ljubljana.

Za ljubljanski Brnik predstavljajo njegova majhnost, omejene zmogljivosti pristajanja in vzletanja letal ter majhna zmožnost sprejemanja večjih letal, fizične omejitve pri sprejemanju več kot določenega števila potnikov na leto. Brnik bi moral razširiti lastne zmogljivosti, a je to zaenkrat mogoče le v omejenih okvirih. Sicer se je ljubljansko letališče v zadnjih letih že začelo odpirati navzven, s tem ko je povabilo k sodelovanju angleško nizkoprorračunsko letalsko družbo Easy Jet, vendar bo moralo v naslednjih letih še bolj razširiti poslovanje, če bo želelo slediti globalnim trendom, ki narekujejo hitra potovanja v daljne kraje brez odvečnih storitev v čim krajšem času.

6 SKLEP

Ljubljana in Dublin imata, kot glavni mesti Slovenije in Irske, pomembno, centralizirano vlogo znotraj nacionalnih držav. V njiju so skoncentrirane ekonomske, politične, telekomunikacijske, izobraževalne in kulturne funkcije, kar pa za avtonomijo samega mesta ni nujno najboljše. Mesta, ki imajo centralizirano vlogo (predvsem v primeru glavnih mest) so pod močnim vplivom države, kar se odraža tudi v njihovi organiziranosti in načinu kako mestne oblasti sprejemajo odločitve in določajo prednostne naloge mesta. Dober primer zato je v nalogi večkrat omenjen gospodarski razcvet Dublina. Zanj je bila ključna odločitev države, da izkoristi svetovno gospodarsko rast in se s tem odpre do zunanjih vlaganj. Dublin je tako postal največje in najbolj vplivno irsko mesto, okoli katerega je skoncentrirana večina gospodarske dejavnosti in večina prebivalstva v državi. Tudi v primeru Ljubljane je mogoče trditi, da odločitve nacionalne države vplivajo na njen razvoj, predvsem gospodarski. Državna zakonodaja ima veliko moč pri organizaciji lastnih podsystemov. A zakonske omejitve nacionalnih držav ne bi smele vplivati na nadnacionalno povezovanje med mesti. Predvsem sklepanje pobratenj, sodelovanje v mednarodnih projektih, spremljanje in gostovanje mednarodnih konferenc, medregionalno sodelovanje, itd. so le nekateri izmed načinov, kako lahko mesto nastopa kot samostojen akter na nadnacionalni ravni, brez vmešavanja države. V mestih se namreč, onstran gospodarskih in političnih interesov mestnih oblasti, izkazujejo novi načini decentraliziranih kulturnih vzorcev, ki vplivajo na prebivalce mest, na njihov način razmišljanja in sprejemanja vplivov »od zunaj«.

Pozornost pri načrtovanju razvoja Ljubljane je po mojem mnenju še vedno preveč omejena na lokalno raven. Glavne težave za mesto trenutno predstavljajo neskladja povezana z načrti glede uporabe prostorov, ter težave v občinskem svetu. Če se želi mesto odpreti, mora presegati urbanistične dileme na lokalni ravni ali pa jih začeti urejati na drugačen način. Mestni veljaki si morajo zamisliti učinkovito strategijo o tem, kako bi se lahko bolj kvalitetno vključevali v nadnacionalne mreže tokov. Ena izmed rešitev bi bil večji vložek v spletno stran mesta. Globalizacija namreč narekuje hiter pretok in dostopnost do raznovrstnih informacij. Najbolj učinkovito sredstvo za hitro razprševanje informacij pa je ravno internet. Spletni strani Ljubljane in Dublina sta bili po raziskavi City mayors ocenjeni slabo. Za Ljubljano je ta kanal povezovanja še toliko bolj pomemben, kot za Dublin, ki je sicer razpoznaven po drugih stvareh in je že dolga leta, kljub ne najboljše ocenjeni spletni strani, eno izmed najbolj obiskanih turističnih mest.

Dublin v nasprotju z Ljubljano, kaže nekatere od bistvenih značilnosti globalnega mesta. To so velika gospodarska moč, visok delež tujega kapitala v mestu, močen storitveni sektor, etnično mešana sestava prebivalstva in visok delež stalnih, začasnih in turističnih migracij. Lahko bi rekli, da je Dublin dober primer mesta, kjer so lokalne oblasti, ne glede na svojo majhnost, pogumno in premišljeno izpeljale politiko odpiranja mesta navzven, kar je vplivalo na okrepitev njegove heterogenosti. V primerjavi se je izkazalo, da je prisotnost mednarodno delujočih bančnih in računovodskih storitvenih agencij v Ljubljani, v primerjavi z Dublinom šibka, le na ravni mednarodnega oglaševanja se je Ljubljana bolje izkazala. Kljub temu, da država za razvoj slovenskih oglaševalskih agencij do sedaj ni pokazala večjega posluha in slednje delujejo bolj kot samostojne enote, kar bo najbrž trend še vnaprej, tudi na območju samega mesta Ljubljana. Glede na neprisotnost mednarodnih bank v Ljubljani pa je očitno, da si mesto in država kljub denacionalizaciji, še vedno lastita velik kapitalski delež v slovenskih bankah. Storitveni sektor je v Ljubljani zaprt do tujih vlaganj, težko pa je napovedati ali se bo stanje v prihodnosti spremenilo.

Na podlagi primerjave deleža tujega prebivalstva se je izkazalo, da v Ljubljani tuji priseljenci ne vplivajo tako očitno na družbeno dinamiko mesta kot v Dublinu. Zato je skozi mestne statistike težko razbrati, kolikšen je realni delež tujcev v Ljubljani glede na število prebivalstva, ter kakšna je njegova struktura. V Dublinu velik delež imigrantov predstavljajo tisti, ki so v mesto prispeli predvsem zaradi želje po zaposlitvi, med njimi je največ Afričanov in Kitajcev. V Ljubljani medtem najvišji delež tujih priseljencev predstavljajo imigranti iz držav nekdanje Jugoslavije, ki so se v Slovenijo množično priseljevali od 70-tih do 90-tih let prejšnjega stoletja. V Dublinu so se začeli imigranti aktivno vključevati v družbeno življenje mesta, saj so že naselili določena mestna območja, odpirati svoje trgovine in se zaposlovati predvsem znotraj storitvenega sektorja, za Ljubljano pa to ni značilno.

Dublin je na podlagi izračuna o povprečnem številu nočitev tujih gostov izkazal tudi višjo stopnjo turističnih migracij v primerjavi z Ljubljano. Tuji gostje v irski prestolnici preživijo več kot dvakrat toliko časa, kot v Ljubljani. Z večanjem turistične obiskanosti mesta se večja tudi njegov nadsacionalni ugled, zato je visoka stopnja turističnih migracij dober pokazatelj globaliziranosti mesta. Dublin glede na število nočitev spada med bolj obiskana svetovna mesta, medtem ko ostaja obiskanost Ljubljane v primerjavi z njimi stabilna. Ker se je delež turistov v slovenskem glavnem mestu v zadnjih letih povečal, lahko napovemo, da ima

Ljubljana, glede na njen turistični potencial, možnost da v prihodnjih letih pridobi na mednarodni turistični razpoznavnosti. Poleg tega bi bilo to idealno za ponovno oživitev mestnega jedra. Za Ljubljano ni značilno niti visoko število mednarodnih letalskih povezav. Dublin ima namreč več povezav z evropskimi mesti kot Ljubljana, povezan je tudi z nekaterimi ameriškimi mesti, Ljubljana pa kaže predvsem močno nagnjenost k povezavam z državami JV Evrope. Na podlagi števila potnikov v razmerju s številom prebivalstva mesta pa Ljubljana ne dosega niti solidne mednarodne zračne mobilnosti, medtem ko je ta za Dublin značilna.

Glede na predstavljene rezultate je mogoče skleniti, da je Dublin mesto, ki se uspešno vključuje v nadnacionalni sistem povezav, hkrati pa (v manjši meri) izkazuje nekatere značilnosti globalnih mest, kot so gospodarska moč, visok delež tuje populacije in visoko turistično razpoznavnost. Njegovo vključevanje v globalni sistem povezav je bilo hitrejše zaradi hitrega gospodarskega razvoja mesta, ki so ga spodbudili predvsem učinkovito črpanje in uporaba sredstev iz evropske blagajne, ter vlaganja s strani ZDA in Avstralije. Skozi primerjavo se je potrdila tudi moja začetna predpostavka o tem, da je Ljubljana v primerjavi z Dublinom do globalizacijskih procesov relativno zaprto mesto. Čeprav se ji večja turistična razpoznavnost, ki bo zagotovo vplivala na povečanje števila obiskovalcev mesta in kasneje morda tudi na pogostost letov in povečanje števila povezav med Ljubljano in drugimi mednarodnimi letališči, tudi izven Evrope, bi bilo potrebno za večjo odprtost slovenske prestolnice še marsikaj postoriti. Dokler se bodo v MOL zapirali do tujih vlaganj, bo tudi stopnja nadnacionalne razpoznavnosti Ljubljane, predvsem na področju gospodarstva, ostala nizka. Ljubljana ima sicer potencial v razvoju storitvenega sektorja, vendar bo zato, da bo konkurenčna na nadnacionalnem nivoju moralo preteči še veliko let. Prav tako bo dolgotrajen proces tudi povečanje deleža tujcev v mestu, saj mu državna zakonodaja ni naklonjena, poleg tega pa se kot velika omejitev za tuje priseljence pojavlja jezik.

Menim pa, da ima Ljubljana razpoznavno kulturno prizoriščnost. Čeprav je v nalogi nisem posebej obravnavala, zaradi težke dostopnosti podatkov za Dublin, bi lahko številni mednarodni kulturni dogodki in festivali, ki se čez leto vrstijo v Ljubljani vplivali na njeno večjo nadnacionalno razpoznavnost. Ljubljana je mesto, ki sledi trendom in je močna predvsem na področju sodobnih umetniških praks. Uprava MOL je v obdobju 2003 do 2004 iz deleža proračuna namenjenega kulturnim dejavnostim prednostno financirala predvsem kulturne programe in projekte, ki bogatijo mestno kulturno življenje in prispevajo k

mednarodni prepoznavnosti Ljubljane kot mesta kulture. Pod pokroviteljstvom MOL se tako v Ljubljani vsako leto zvrsti 14 mednarodnih kulturnih dogodkov – od tega dva vsako drugo leto. Poleg tega naj bi prav Ljubljana leta 2012 skupaj z enim od portugalskih mest postala kulturna prestolnica Evrope. To je pomemben podatek in pobuda za to, da bi mestne oblasti v kulturni potencial Ljubljane še v prihodnje še naprej vlagale, prav s ciljem večje kulturne razpoznavnosti slovenskega glavnega mesta v svetu.

7 VIRI

- Breathnach, P. (2002):** *Globalisation, information technology and the emergence of »niche«, Transnational cities: the growth of the call centre sector in Dublin*, National University of Ireland, Maynooth, v publikaciji *Information, Communication and Society*, 5(3), str. 1 – 16
- Cohen, M. in drugi (1996):** *Preparing for the Urban Future, Global Pressures and Local Forces*, Woodrow Wilson Center Special Studies, Washington
- Compendium of Tourism Statistics 2004 (Data 1998-2002)**, World Tourism Organization, Madrid
- Dublin – A City of Possibilities (2000)**, Dublin city development board, Economic, Social and Cultural Strategy (2001 – 2012), Dublin
- Gantar, P. (1995):** *Mesta v omrežjih nadnacionalnih povezav. V Osamosvajanje in povezovanje v evropskem prostoru*, Z. Mlinar (ur.), Znanstvena knjižnica FDV, Ljubljana.
- Hall, P. (1993):** *Forces Shaping Urban Europe*, *Urban Studies*, Vol. 30, no. 6, str. 883-898
- Hočevar, M. (1995):** *Hierarhije in omrežja mest: novi trendi v nadnacionalnem urbanem povezovanju*, magistrsko delo, FDV, Ljubljana
- Hočevar, M. (2000):** *Novi urbani trendi, Prizorišča v mestih – omrežja med mesti*, Znanstvena knjižnica FDV, Ljubljana.
- Intervju z Oliverjem Vodebom:** *Rebelarts, Connecting art&activism*, no.1, 89-93, spring-summer 2004, Hamburg
- Ljubljana, glasilo Mestne občine Ljubljana (MOL)**, posebna številka, leto X, februar 2005, Ljubljana
- Mavrič, M. (2003):** *Bančna struktura v EU in Sloveniji*, diplomsko delo, Ekonomska fakulteta, Ljubljana
- Maynooth, N. (2002):** *Dublin City Profile* (prepared for Dublin city development board), the national institute for regional and spatial analysis (NIRSA), Dublin
- Mlinar, Z. (1994):** *Individuacija in globalizacija v prostoru*, Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Ljubljana
- Ritzer, G. (1999):** *The McDonaldisation of Society*, Pine Forge Press, A Sage Publications Company, Thousand Oaks, California, USA
- Ritzer, G. (2004):** *The Globalization of Nothing*, University of Maryland, Pine Forge Press, An Imprint of Sage Publications, Inc., Thousand Oaks, London, New Delhi
- Sassen, S. (1991):** *The global city: New York, London, Tokyo*, Princeton University Press, Princeton, New Jersey.

Statistični letopis Ljubljane 2004 : Center za informatiko pri Mestni upravi Mestne občine Ljubljana in Služba za mestno statistiko in ekonomske analize, Ljubljana

Kofman, E. (1998): *Gender, class, and immigrants in globalizing european cities*, v Fincher R. in M. Jacobs J. *Cities of difference* (279-300), The Guilford Press, New York, London.

Koolhaas, R. in drugi (1999): *Mestomorfoze* (zbornik), Založba/*cf., Ljubljana.

Le Gales, P. (2002): *European cities; Social Conflicts and Governance*, Oxford University Press Inc., New York

Tomlinson, J. (1999): *Globalization and culture*, University of Chicago Press

Toš, N., Hafner Fink, M. (1998): *Metode družboslovnega raziskovanja*, 5. ponatis, FDV, Ljubljana

Vogelnik, K. in drugi (1994): *Oblikovanje turistične ponudbe in zasnova dolgoročnega razvoja turizma na območju Ljubljane*, Urbanistični inštitut RS, Ljubljana

Zavratnik Zimic, S. in drugi (2003): *Migracije, globalizacija, Evropska unija*, Mirovni inštitut, Inštitut za sodobne družbene in politične študije, Ljubljana

SPLETNI VIRI:

Annual European eCity Award (2004)

<http://www.citymayors.com/features/e-cities.htm> (10.5. 2005)

Beaverstock, J. in drugi (2000): *Globalization and world cities: some measurement methodologies*

<http://dns.leader.edu.tw/~chs/paper7.pdf> (20. 8. 2005)

Dublin – Banking/Asset Financing Information

<http://www.idaireland.com/home/index.aspx?id=210> (15.8.2005)

Eurostat Data Shop Network (2004): *Demographic, economic and social data on 258 cities across Europe*,

<http://europa.eu.int/comm/eurostat/> (10. 5. 2005)

Future migrants

<http://www.unhabitat.org/mediacentre/documents/sowc/Featuremigrants.pdf> (15.8.2005)

Global cities project

http://www.oei.fu-berlin.de/cregions/_cityregions/definition_txt.htm (26. 12. 2004)

Global World Cities Network (GaWC)

<http://www.lboro.ac.uk/departments/gy/gawc/datasets> (8. 8. 2005)

Hannigan, J. (2002): Culture, Globalization, and Social Cohesion: Towards a De-territorialized, Global Fluids Model

<http://www.cjc-online.ca/viewarticle.php?id=724&layout=html> (6. 7. 2005)

Irska: Zaposlovanje tujcev

<http://www.gzs.si/Nivo3.asp?ID=16923&IDpm=8219> (30. 5. 2005)

Komolafe, J.: Searching for Fortune: The geographical Process of Nigerian migration to Dublin, Ireland

http://www.africamigration.com/archive_01/j_komolafe_searching.pdf (15.8.2005)

Letališče Dublin

<http://www.dublin-airport.com> (22. 5.2005)

Ljubljana – slovensko gospodarsko središče

http://www.ljubljana.si/si/gospodarstvo/poslovno_okolje/gospodarsko_središče/default.html
(7. 6. 2005)

Ljubljano letos obiskalo že milijon turistov

<http://www.sta.si> (3.8. 2005)

Martinotti ,G. (1994): The new social morphology of cities

<http://www.unesco.org/most/martinot.htm> (26. 6. 2005)

Mednarodno sodelovanje

<http://www.kultura.gov.si/sections.cp2?&uid=318> (23. 5. 2005)

Mercer Human Resource Cost of Living Survey

<http://finfacts.com/costofliving.htm> (10.5. 2005)

Moore, N. (2004): Globalising Dublin: Indicators of an urban society in transition

http://www.ff.uni-lj.si/geo/Publikacije/Dela/files/Dela_21/022%20moore.pdf (8. 8. 2005)

O'Rourke, T.: Cvetoče gospodarstvo, blaginja, polna zaposlenost in mladi potrošniki

<http://www.mmportal.delo.si/index.php> (15.8.2005)

Ocena spletnih strani 130 evropskih mest

<http://www.citymayors.com/features/e-cities.html> (10. 5. 2005)

Seznam rednih letalskih linij iz Brnika

<http://www.lju-airport.si/vsebina> (22.5.2005)

Spiller, K.(1998): »Little Africa«: Parnell Street, food and Afro-Irish Identity

<http://www.ucc.ie/depts/geography/stafhome/denis/spiller.htm> (22.8.2005)

Stanley, B. (2003): »Going global« and wannabe world cities: Reconceptualizing regionalism in the middle east

<http://www.lboro.ac.uk/gawc/rb/rb45.html> (15. 8. 2005)

Tourism to Dublin

<http://trade.visitdublin.com/trade/detail/default.asp?ID=160> (12. 8. 2005)

Urban Audit: City Profiles, Dublin

<http://www.urbanaudit.org/CityProfiles.aspx> (30. 5. 2005)

Witlox, F. in drugi (2003): GaWC Project 34: Quantifying the World City Network

<http://www.lboro.ac.uk/gawc/projects/project34.html> (13.8.2005)